

KOMISJA KODYFIKACYJNA

RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

DZIAŁ OGÓLNY.

TOM I. ZESZYT 13.

TREŚĆ NUMERU:

SPRAWOZDANIE
Z DZIAŁALNOŚCI KOMISJI KODYFIKACYJNEJ
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
ZA CZAS OD 3 CZERWCA 1929 DO 1 KWIETNIA 1930.

-
1. Protokół uroczystej Akademji, poświęconej dziesięcioletniej działalności Komisji Kodyfikacyjnej (prze-druk).
 2. Prezydjum i Komitet Organizacji Prac.
 3. Sekretariat Generalny i Biuro Główne.
 4. Wykazy.
 - 5 i 6. Ustawa i Regulamin Ogólny Kom. Kod.

1. DZIESIĘCIOLECIE.

W dniu 3 czerwca 1929, w dziesięcioletnią rocznicę istnienia Komisji Kodyfikacyjnej R. P., odbyła się w Ministerstwie Sprawiedliwości uroczysta Akademia.

P R O T O K Ó Ł *)

uroczystej Akademii, poświęconej dziesięcioletniej działalności Komisji Kodyfikacyjnej.

Działo się dnia trzeciego czerwca tysiąc dziewięćset dwudziestego dziewiątego roku w sali konferencyjnej Ministerstwa Sprawiedliwości.

O b e c n i:

Prezydent Rzeczypospolitej, prof. Ignacy Mościcki,
Prezes Rady Ministrów, dr. Kazimierz Świątalski,
Minister Sprawiedliwości, p. Stanisław Car,
Przedstawiciel Ministra Spraw Wojskowych, Marszałka
Józefa Piłsudskiego, gen. Emil Mecnarowski,
Minister Rolnictwa, p. Karol Niezabytowski,
Minister Przemysłu i Handlu, p. Eugenjusz Kwiatkowski,
Minister Robót Publicznych, p. Jędrzej Moraczewski,
Minister Pracy i Opieki Społecznej, p. Aleksander Prystor,

*) Przedruk wydawnictwa Ministerstwa Sprawiedliwości. Warszawa, 1929.

Minister Reform Rolnych, p. Witold Staniawicz,
Minister Pocht i Telegrafów, p. Ignacy Boerner,
Marszałek Senatu, dr. Antoni Szymański,
Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego, p. Leon Supiński,
Prezes Najwyższej Izby Kontroli, dr. Stan. Wróblewski,
p. o. Pierwszego Prezesa Najwyższego Trybunału Admi-
nistracyjnego, dr. Rudolf Różycki,

Prezes Trybunału Kompetencyjnego, p. Bolesław Po-
horecki,

Prezydent Najwyższego Sądu Wojskowego, gen. Jakób
Krzemieński,

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości,
p. Stefan Sieczkowski,

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Skarbu, dr. Tadeusz
Grodyński,

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Rolnictwa, p. Wiktor
Leśniewski,

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Komunikacji, inż.
Witold Czapski,

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Robót Publicznych,
inż. Kazimierz Górski,

Prezydent m. st. Warszawy, inż. Zygmunt Słomiński,

Przedstawiciel Uniwersytetu Warszawskiego, dr. Tade-
usz Brzeski

Pierwszy Prokurator Sądu Najwyższego, p. Józef Pro-
kopowicz,

Prezesi, Sędziowie i Prokuratorzy Sądu Najwyższego,
Prezes i wiceprezesi Sądu Apelacyjnego w Warszawie, Prezes
i wiceprezesi Sądu Okręgowego w Warszawie,

Prezydium Komisji Kodyfikacyjnej: prof. dr. Ignacy
Koschimbahr Łyskowski, Wiceprezydent Komisji, prof. dr.
Emil Stanisław Rappaport, Sekretarz Generalny Komisji, prof.
Henryk Konie, Prezes Naczelnej Rady Adwokackiej, prof. Ka-
rol Lutostański, prof. Juliusz Makarewicz, adw. Jakób Litauer,
prof. Aleksander Doliński. Członkowie Komisji.

Nadto przedstawiciele ciał ustawodawczych, sądowni-
ctwa, prokuratury, palestry, świata naukowego, prasy i wyżsi
urzędnicy Ministerstwa Sprawiedliwości. Nadesłali depesze
gratulacyjne oraz usprawiedliwienia niemożności przybycia na
Akademię, pp. prof. Wacław Makowski, b. Minister Sprawie-
dliwości, prof. M. Rostworowski, prof. Władysław Leopold
Jaworski, Dr. Artur Till i inni.

Przed zagajeniem Akademii Minister Sprawiedliwości, Stanisław Car, powitał Prezydenta Rzeczypospolitej, wygłaszając przemówienie wstępne treści następującej:

„Zanim przystąpię do otwarcia akademii, poświęconej dziesięcioleciu Komisji Kodyfikacyjnej, pragnę powitać Pana Prezydenta Rzeczypospolitej, który raczył nas zaszczyścić swoją obecnością. Jest to pierwszy wypadek przybycia Głowy Państwa do naszej rodziny prawniczej. Chcę upatrywać w tym fakcie dowód wzrastającego zainteresowania się najwyższych czynników w Państwie sprawami, związanymi z wymiarem sprawiedliwości wogóle, a sprawami ustawodawstwa w szczególności.

Niechaj więc wolno mi będzie wyrazić imieniem całego ogółu prawniczego głęboką wdzięczność Panu Prezydentowi Rzeczypospolitej i zapewnić Go, że prawnictwo polskie wysoko cenić sobie będzie zaszczyt, który mu przypadł w udziale“.

Poczem Akademia została otwarta następującem przemówieniem Ministra Sprawiedliwości:

Przemówienie Ministra Sprawiedliwości p. Stanisława Cara.

Dostojni Panowie!

Ustawą Sejmową z dn. 3 czerwca 1919 r. powołana została do życia Komisja Kodyfikacyjna.

Głównem jej zadaniem, zakreślonem przez wolę ustawodawcy, miało być „przygotowanie projektów jednolitego ustawodawstwa dla wszystkich ziem w skład Państwa wchodzących, a to w dziedzinie prawa cywilnego i karnego“.

Jak z tego określenia wynika, zadanie, postawione Komisji Kodyfikacyjnej, było zakrojone na miarę olbrzymią.

Aby sobie zdać sprawę z ogromu zagadnienia, poruczonego Komisji Kodyfikacyjnej, należy sobie uprzytomnić, że stan ustawodawstwa w Polsce Odrodzonej w zaraniu odzyskania niepodległości był w najwyższym stopniu niezadawalający.

Państwa zaborcze, dokonawszy zbrodni rozbioru, narzuciły Polsce własne ustawodawstwo, obce jej z ducha i formy, wrogie naszej kulturze i tradycjom, a oparte o obcą rację stanu.

Jak sędziwe dęby padały pod ciosami brutalnej przemocy dawne ustawy polskie.

A jeszcze u schyłku dawnej Rzeczypospolitej, już nawet po pierwszym rozbiórce, myśl prawnicza polska jasnym błędną szlakiem poprzez stulecia, poczynając od ustawodawstwa Kazimierza Wielkiego, pozostawiła po sobie pomnik wspaniały w postaci „Zbioru Praw Sądowych“, popularnie Kodeksem Zamoyskiego nazwany, który przynosi zaszczyt talentom prawnotwórczym naszych przodków.

Dzieło to, podążając za postępem czasu i demokratycznymi hasłami epoki, przywraca dawny liberalny Statut Albrechta o poddanych, podnosi mieszczan i chłopów do rzędu równoprawnionych obywateli, uprawnia małżeństwa pomiędzy szlachą a ludźmi prostej kondycji, wreszcie, uważając, że władza kościelna nie poddana kontroli władzy państwowej, stanowi status in statu, żąda exequatur Rządu krajowego dla bulli i aktów papieskich.

Z dziełem tem, doskonale, zarówno pod względem treści, jak i pod względem zewnętrznego układu, wzorowanem na systemie prawodawstwa rzymskiego, złączyły się chlubnie imiona jego twórców: Kanclerza Koronnego Andrzeja Zamoyskiego, podkanclerzego W. X. Litewskiego Chreptowicza, koadjutora Biskupstwa Płockiego Szembeka, tudzież wybitnych znawców prawa — Michała Węgrzeckiego, Józefa Wybickiego i Antoniego Rogalskiego.

Ale już wówczas przewrotne zabiegi pośła rosyjskiego Stackelberga, doprowadziły do tego, że kodeks, mający uzdrowić stosunki wewnętrzne w kraju, chyłącym się do upadku, przepadł bezpowrotnie na Sejmie 1780 roku.

Odtąd unicestwianie naszych wysiłków w dziedzinie ustawodawstwa rodzinnego stało się naczelnym postulatem eksterminacyjnego systemu rządzenia naszym krajem przez zaborców.

Wprawdzie zabłysła raz jeszcze myśl ustawodawcza polska, w okresie porozbiorowym na obszarze b. Królestwa Kongresowego, w swej formie najświetniejszej, stwarzając polskie ustawy hipoteczne 1818 i 1825 r., związane chlubnie z imieniem Antoniego Wyczechowskiego i do dziś dnia obowiązujące na ziemiach byłego zaboru rosyjskiego — ale i w tej dzielnicy po powstaniu styczniowym rozpoczęła się gorączkowa działalność likwidacyjna rządu rosyjskiego, który zmierzał systematycznie i z uporem ku zupełnemu pod każdym względem zjednoczeniu Polski z Cesarstwem Rosyjskiem.

W myśl tego dążenia, padały jedna po drugiej, centralne instytucje rządowe Królestwa Kongresowego: w r. 1867 zwi-

nięto Komisję Rządową Oświecenia, w roku następnym — Komisję Rządową Spraw Wewnętrznych, w rok potem — Komisję Rządową Skarbu, wreszcie w r. 1877, wraz z wprowadzeniem rosyjskiej reformy sądowej, opartej na nowym rosyjskim ustawodawstwie ustrojowym i procesowym, zwinęto Komisję Rządową Sprawiedliwości, której ostatnim Dyrektorem był Wosiński.

W rezultacie stuletniej zgórą działalności państw zaborczych na ziemiach, wchodzących w skład dzisiejszej Rzeczypospolitej, powstały trzy systemy prawne, sprzeczne pomiędzy sobą, a w niektórych nawet dziedzinach, jak np. w dziedzinie materialnego prawa cywilnego — mieliśmy aż pięć ustawodawstw rozbieżnych: rosyjskie, francuskie, niemieckie, austriackie i węgierskie.

Ta istna mozaika przepisów i pojęć prawnych nie powinna i nie może się utrzymywać przez czas dłuższy w Polsce Zjednoczonej bez szkody dla rozwoju stosunków wewnętrznych w państwie.

Ujednostajnienie ustawodawstwa wysunęło się na plan pierwszy przy zakładaniu zrębów nowej państwowości, stało się palącym zagadnieniem politycznym i społecznym, którego rozwiązanie przypadło w udziale współczesnemu pokoleniu prawnictwa polskiego.

Tę pracę zaszczytną, a państwowo-twórczą podjęła Komisja Kodyfikacyjna i w ciągu ubiegłych 10-ciu lat swej działalności posunęła ją znacznie naprzód.

Wiele prac Komisji Kodyfikacyjnej przyobiekło się w formę ustaw już obowiązujących, jak np. prawo prywatne międzynarodowe i międzydzielnicowe, prawo autorskie, prawo wekslowe i czekowe, prawo akcyjne i inne. Niektóre z prac Komisji Kodyfikacyjnej wzięte były za podstawę przy opracowywaniu przez Rząd aktów ustawodawczych, wydanych w drodze rozporządzeń Prezydenta Rzeczypospolitej z mocą ustawy, jak np. prawo o ustroju sądów powszechnych i kodeks postępowania karnego.

Inne wreszcie są w fazie opracowywania, jak ustawa postępowania cywilnego, ordynacja egzekucyjna, kodeks karny, prawo małżeńskie, statut palestry i wiele innych dotyczących prawa cywilnego, handlowego i karnego, a to zarówno procesowego, jak i materialnego.

Najmniej może zaawansowane są prace nad przyszłym kodeksem cywilnym, choć i w tej dziedzinie przeprowadzono gruntowne studia i przygotowano zarysy poszczególnych działów.

Ale bo też i zadanie, o którym tu mowa, jest bodaj najtrudniejsze i najbardziej odpowiedzialne.

Prace ustawodawcze nad niemieckim kodeksem cywilnym (B. G. B.) rozpoczęły się w 1874 r., a ukończone zostały dopiero w 1896 r., — trwały więc 22 lata, choć rząd niemiecki nie szczędził środków na ich przeprowadzenie.

Kodeks cywilny szwajcarski, którego opracowanie poruczone wybitnemu prawnikowi, Eugenjuszowi Huberowi, profesorowi Uniwersytetu Berneńskiego w 1883 roku — stał się prawem obowiązującym w 1912 roku, a więc dopiero po upływie lat 29-ciu.

W Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej zainicjowana została jeszcze w r. 1890 przez stan New York akcja, mająca na celu ujednolitenie różnorodnych praw, obowiązujących w poszczególnych stanach.

Do akcji tej stopniowo przyłączały się inne stany; od roku 1922 istnieje, wyłoniona z tej inicjatywy Komisja Unifikacyjna, obejmująca już wszystkie stany. Mimo upływu niemal lat 40, praca nad ujednoliteniem ustawodawstwa amerykańskiego jest jeszcze daleką od ukończenia.

W Rosji carskiej powołano do życia r. 1882 Komisję, celem opracowania nowoczesnego kodeksu cywilnego. Dopiero jednak w r. 1905, a więc po upływie lat 23-ch Komisja opracowała projekt, który, acz wniesiony do Dumy w r. 1913, nie uzyskał dotąd mocy obowiązującej z powodu wybuchu wojny i wypadków rewolucyjnych.

Wreszcie podjęta na terenie międzynarodowym przez Scjologę w 1916 r. akcja, zmierzająca do unifikacji prawa cywilnego, w której włosom sekundują francuzi z prof. Larnaude na czele, doprowadziła do opracowania wspólnego włosko-francuskiego projektu prawa o zobowiązaniach dopiero w r. 1927, a więc po upływie lat 11-tu.

Nie można przeto wymagać, aby Polska, która pod względem różnorodności obowiązujących ustawodawstw cywilnych znalazła się w sytuacji nie mającej precedensów historycznych, aby ta Polska, budująca naraz od podstaw cały swój system prawny — mogła w ciągu jednego dziesięciolecia wykonać to, na co inne narody, mające nieprzerwaną wielowiekową tradycję prawną, zużyć musiały lata całe lub nawet lat dziesiątki.

Nie należy zapominać również, że fala dziejowa rozszarpała świadomość prawną społeczeństwa polskiego na trzy odrębne strumienie dzielnicowe, które obecnie po wiekowej przerwie sprowadzić należy do jednolitego łożyska prawa rodzimego.

To też konieczność państwowa nakazuje pośpiech, ale

przezorność dyktuje miarkowanie zbytniego pośpiechu niezbędną, ze względu na naturę przedmiotu roztropnością. Dostojni Panowie! Ogarniając retrospektywnym rzutem oka wyniki dotychczasowej 10-letniej działalności Komisji Kodyfikacyjnej, muszę stwierdzić z najwyższem uznaniem, że okres ubiegły przyniósł bogate plony, które zaszczytnie świadczą o olbrzymim nakładzie wiedzy, pracy i wysiłków poświęconych dziełu unifikacji ustawodawstwa polskiego przez członków Komisji Kodyfikacyjnej z jej niedawno zgasyłym Prezydentem, ś. p. prof. Xawerym Fierichem na czele.

Cóż z tego, że dotąd nie zrobiono wszystkiego? Ależ zupełnie wyrugowanie ustawodawstwa zaborczego, które się nawarstwiało w ciągu wieku zgórą — czyż było możliwe w ciągu krótkiego stosunkowo okresu ubiegłych lat 10-ciu?

Kto dotknął się osobiście techniki prac ustawodawczych, kto wie ile trudu, mozółu i napięcia woli prócz wiedzy i doświadczenia, wymaga opracowywanie ustaw — ten musi pochylić czoło przed wielką zasługą tych nieustrudzonych pracowników, którzy brzemień stworzenia jednolitego ustawodawstwa wzięli na swoje barki.

Spółeczeństwo Polskie oczekuje od Was Panowie-Członkowie Komisji Kodyfikacyjnej — dalszych jednolitych dla całego Państwa ustaw.

Ustawy te, choćby nie były płodem oryginalnej myśli twórczej i choćby, unikając śmiałych ale ryzykownych rzutów eksperymentującego geniuszu prawniczego, opierały się na doświadczeniu innych narodów, zawartem w doktrynie i ustawodawstwach porównawczych — mogą się stać wysoce pożytecznemi przez sam fakt przystosowania ich do wyłącznie polskich warunków bytu.

Ustawy te mają się przyczynić do ustalenia w Polsce porządku prawnego, opartego o zasadę integralności naszego terytorjum państwowego; mają one doszczętnie zatrzeć kordony graniczne pomiędzy sztucznie wytworzonymi dzielnicami, mają one zespolić obywateli, ułatwiając im nawiązywanie stosunków prawnych.

W tych zamierzeniach znajdziecie Panowie zawsze życzliwą pomoc i współdziałanie z mej strony, jako Ministra Sprawiedliwości, do którego należy kierowanie prac, przez Panów dokonanych, na drogę realizacji ustawodawczej.

Niechaj mi wolno będzie podziękować Panom za ich ofiarną pracę i niechaj mi wolno będzie wyrazić przekonanie, że dalsze prace Komisji Kodyfikacyjnej będą utrzymane, podobnie jak prace dotychczasowe, na wysokim poziomie wiedzy

i doświadczenia w myśl rzymskiej dewizy: „non multa sed multum“.

Poczem Minister Sprawiedliwości udzielił głosu Sekretarzowi Generalnemu Komisji Kodyfikacyjnej, prof. dr. Emilowi - Stanisławowi Rappaportowi, który wygłosił następujące przemówienie sprawozdawcze:

**Przemówienie sprawozdawcze Sekretarza Generalnego
Komisji Kodyfikacyjnej, prof. dr. E. Stan. Rappaporta.**

Panie Prezydencie Rzeczypospolitej, Panie Prezesie Rady Ministrów, Panie Ministrze Sprawiedliwości, Panowie Członkowie Rządu i Ciał Ustawodawczych, Panowie Członkowie Komisji Kodyfikacyjnej, Panowie!

W dniu dzisiejszym, 3 czerwca 1929, upływa dziesięć lat od chwili, gdy Sejm Ustawodawczy Rzeczypospolitej Polskiej uchwalił jedną z najbardziej znamienitych ustaw o celach unifikacyjnych, a mianowicie ustawę o Komisji Kodyfikacyjnej. Ta zwięzła, poniekąd ramowa, ustawa określa przedewszystkiem przedmiot prac Komisji i w ustępie a art. 2 wskazuje, że głównem jej zadaniem jest — „przygotowanie projektów jednolitego ustawodawstwa dla wszystkich ziem w skład Państwa wchodzących, a to w dziedzinie prawa cywilnego i karnego“. I tuż zaraz, w ustępie b. tegoż artykułu, określa zadanie uzupełniające niemniej ważne, zwłaszcza po całkowitem, a choćby tylko częściowem, wykonaniu zadania głównego, a mianowicie — „przygotowanie innych projektów ustawodawczych, które Komisja Kodyfikacyjna wypracuje, bądź na skutek uchwały Sejmu, bądź też w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości“.

Widzimy więc, że przedmiot prac Komisji Kodyfikacyjnej, jej zadania i cele ujęto w ustawie z należytą przezornością, wykreślając tej doniosłej kuźni unifikacyjnej ustawodawstwa rodzimego trwałe, a szerokie ramy pracy ściśle praktycznej, tak nieodzownej przy utrwalaniu podstaw odrodzonego Państwa Polskiego.

Następne artykuły omawianej ustawy określają jej organizację zewnętrzną, z Prezydentem i Wiceprezydentami na czele, oraz stosunek poniekąd pomocniczy do Ciał Ustawodawczych, a następnie do Ministra Sprawiedliwości, opiekującego

się budżetem Komisji i składającego Sejmowi opracowane przez nią projekty ustawodawcze.

Natomiast wewnętrzną organizację Komisji, jak i ustalenie metody prac kodyfikacyjnych, powierza ustawa samej Komisji — jej Regulaminowi Ogólnemu.

Organizacja ta i metoda pracy odbyła znamienną ewolucję od pracy w liczniejszych zespołach do mniej licznych i do zindywidualizowania poszczególnych referatów.

Również i konieczność zastosowania się do obowiązujących przepisów państwowych, zwłaszcza budżetowych, oraz stałego kontaktu z Ministerstwem Sprawiedliwości wymagała w Regulaminie Ogólnym ustalenia specjalnego organu administracyjnego Komisji — jej Sekretariatu Generalnego, w którego ręku spoczęło kierownictwo wykonawcze Komisji.

Jakiż jest plan dotychczasowy prac Komisji Kodyfikacyjnej?

Starałem się odpowiedzieć na to pytanie w doręczonym dzisiaj Wielce Szanownym Panom sprawozdaniu z dziesięcioletniej działalności Komisji.

Aczkolwiek Komisja od pierwszej chwili swego istnienia zajęła się opracowaniem wielkich całokształtów kodyfikacyjnych, to jednak, z natury rzeczy, realizowano początkowo ustawy mniejsze, specjalne, związane z koniecznościami chwili bieżącej, ewentualnie ze stosunkami lub zobowiązaniami międzynarodowymi Rzeczypospolitej, uchwalenie zaś w Komisji przygotowywanych latami pierwszych większych kodeksów przypada na lata ostatnie, zwłaszcza od roku 1926.

Pierwsze te większe całokształty kodyfikacyjne (ustrój sądownictwa i procedura karna) uległy, jak wiadomo, pewnym przekształceniom przy ostatecznej ich realizacji w postaci rozporządzeń z mocą ustawy Prezydenta Rzeczypospolitej w lutym i marcu r. u. 1928 i bądź już weszły w życie, jak ustawa ustrojowa, bądź wejść za kilka tygodni, jak kodeks postępowania karnego.

Trzecie ogniwo tego samego kompleksu ustaw ustrojowo-procesowych — procedura cywilna wraz z odnośną ustawą wprowadczą, opracowywana również niemal od samego początku istnienia Komisji, obecnie jest wykańczana w szczególnie szybkim tempie z tem obliczeniem, aby pracę nad nią ukończyć w ciągu roku bieżącego; w tem ostatniem stadium, wykańczanie procedury cywilnej odbywa się przy bezpośrednim udziale Pana Ministra i Wiceministra Sprawiedliwości, pierwszego z nich — jako członka Komisji, drugiego zaś — jako delegata głównego Ministerstwa Sprawiedliwości przy Ko-

misji Kodyfikacyjnej. W ścisłym związku z rzeczonymi ustawami opracowuje się, równie pilnie, — ustawę o kosztach sądowych a ponadto — ordynację adwokacką, jako zamykającą cykl ustaw ustrojowych w dziedzinie wymiaru sprawiedliwości.

Poza procedurą cywilną, zwrócono w tym roku szczególną uwagę na przyśpieszenie biegu prac nad dwiema ustawami: 1) prawem małżeńskim, a w związku z niem — nad ustawą o aktach stanu cywilnego i 2) nad kodeksem karnym.

Gdy w dniu 11 grudnia 1928 r. Komisja Kodyfikacyjna składała swe doroczne sprawozdanie przed połączonemi komisjami prawniczemi Sejmu i Senatu, wszyscy zabierający głos w dyskusji po sprawozdaniu, posłowie i senatorowie różnych obozów politycznych, zwrócili szczególną uwagę na konieczność przyśpieszenia prac, poza procedurą cywilną, w materiałach wyżej wskazanych — prawa małżeńskiego i kodeksu karnego.

Pierwszy z tych projektów uchwalił Komitet Organizacji Prac Komisji Kodyfikacyjnej przed kilkoma dniami; po ustaleniu ostatecznego brzmienia, pod względem redakcyjnym, w oddzielnej podkomisji Prezydium i opatrzeniu projektu motywami, będzie on przesłany, zwykłym trybem, Panu Ministrowi Sprawiedliwości na jesieni r. b. 1929.

Projekt ten, przygotowany z wszechstronnem pogłębieniem zagadnienia, stara się uwzględnić dojrzałe wymogi bieżącego życia społecznego i państwowego. Stoi on na stanowisku małżeństwa, jako instytucji prawa cywilnego, stwarzając jednocześnie ramy dla zadośćuczynienia uczuciom religijnym obywateli Rzeczypospolitej.

Komisja Kodyfikacyjna kierowała się przekonaniem, że unormowanie całokształtu prawa małżeńskiego należy do współczesnego suwerennego państwa, przyczem należy się liczyć w tym względzie z uświęconemi w Konstytucji Rzeczypospolitej zasadami co do równości obywateli, wolności ich sumienia i jurysdykcji sądów powszechnych.

Uważając małżeństwo za podstawę organizacji społecznej i państwowej, projekt, uchwalony przez Komisję Kodyfikacyjną, wysuwa na czoło zasadę trwałości związku małżeńskiego, a ustanie małżeństwa, nie przez śmierć jednego z małżonków, uwzględnia jedynie w przypadkach szczególnej wagi.

Idea obrony interesu dziecka oraz idea równych obowiązków obu małżonków wobec rodziny, którą przez swój związek założyli, przenikają nawskroś postanowienia tego szczególnie doniosłego projektu. Jego ustawodawcze urzeczywistnienie

ściśle się łączy z projektowaną do uchwalenia przez Komisję, w końcu r. b. 1929, ustawą o aktach stanu cywilnego.

Wreszcie, co do ostatniego z wyżej wskazanych całokształtów kodyfikacyjnych, uznanych za szczególnie pilne, — kodeksu karnego, — to zauważyć należy, że część ogólna tego kodeksu, opracowana w r. 1922, była już od lat całych przedmiotem starannych badań opinii krajowej i międzynarodowej. Nie waham się nawet twierdzić, że niektóre koncepcje kodyfikacyjne polskie, dzięki bezpośredniemu udziałowi współreferentów kodeksu karnego w pracach międzynarodowych oraz, związanym z tą współpracą, publikacjom prawników obcych, oddziaływały do pewnego stopnia na inne współrzędnie opracowywane projekty kodeksów karnych, zwłaszcza w krajach południowo-wschodniej Europy.

Odwrotnie, Konferencje międzynarodowe unifikacji prawa karnego w Warszawie i w Rzymie, odbyte w latach 1927 i 1928, dostarczyły w zakresie części ogólnej kodeksu karnego wiele cennego materiału prawno-porównawczego, nadającego się do starannego rozważenia przy ostatecznem opracowywaniu i naszego kodeksu.

Co do części szczególnej kodeksu karnego, to w pierwszym czytaniu sekcijnem znajduje się ona w ręku Wielce Szanownych Panów, jak również i projekt odrębnej, przy kodeksie karnym, ustawy o wykroczeniach.

Do połowy września b. r. otrzymamy, jak się spodziewać należy, opinie poszczególnych instytucji urzędowych i społecznych, szczególnie sprawą reformy ustawodawstwa karnego zainteresowanych, poczem do końca roku załatwione zostanie 2-gie i 3-cie czytanie całokształtu kodeksu karnego, aby w terminie już ustalonym, w porozumieniu z Ministerstwem Sprawiedliwości, a mianowicie na początku r. 1930, oddać przyjęty przez Komisję Kodyfikacyjną kodeks karny polski właściwym czynnikom miarodajnym — do dyspozycji.

W ten sposób w ciągu bieżącego roku sprawozdawczego ma Komisja Kodyfikacyjna nie tylko zamiar, ale i niepłonną nadzieję, wykonania planu prac szczególnie pilnych i dotrzymania zarazem terminów, związanych z dezyderatami wyżej wskazywanego zebrania grudniowego r. 1928 w połączonych komisjach prawniczych Sejmu i Senatu.

O dalszym planie prac Komisji Kodyfikacyjnej w zakresie prawa cywilnego i handlowego, również pilnych i już nawet daleko posuniętych, informują Wielce Szanownych Panów odpowiednie ustępy znajdującego się w Ich rękach sprawozdania z dziesięciolecia prac naszej Komisji. A dalsze już sta-

djum końcowe prac cywilistycznych, w szczególności dotyczące prawa rzeczowego, znajdzie swe najwłaściwsze odbicie w relacji referenta danego działu, prof. Zolla, który zabierze głos za chwilę.

Nie będzie chyba ani przesadą z mej strony, ani powinno być poczytywane za objaw szczególnego optymizmu, jeśli w tym dniu, tak dla Komisji pamiętnym, stwierdzę, że w ciągu pierwszego dziesięciolecia swego istnienia Komisja spełniła już b. ważną część zadań, wskazanych w ustępie a art. 2 ustawy czerwcowej z r. 1919, zaś następne dziesięciolecie, według wszelkiego, ludzkiego, możliwego obliczenia powinno ów krąg pozostałych zadań w dziedzinie ustawodawstwa cywilnego i handlowego wypełnić — w całości.

A równocześnie pozostaje już teraz do zużytkowania, — w miarę wykańczania przedmiotów prac bieżących w zakresie prawa cywilnego i karnego, — organizacja Komisji dla celów, wskazanych w ustępie b. art. 2 ustawy czerwcowej, ale inicjatywa w tym względzie, jak zaznaczyłem powyżej, nie zależy już od Komisji, lecz od miarodajnych czynników ustawodawczych i rządowych.

Ubiegłe dziesięciolecie wyrwało z naszych szeregów kilkunastu cennych współpracowników: nieodżałowanej pamięci Prezydenta Komisji, prof. Franciszka Xawerego Fiericha, Wiceprezydentów, prof. Ernesta Tilla i prezesa Wiktoryna Mańkowskiego oraz członków Komisji: sędziego Tadeusza Bujaka, prezydenta Jarogniewa Drwęskiego, prof. Antoniego Górskiego, prof. Władysława Holewińskiego, prezesa Juliusza Kałużniackiego, prof. Edmunda Krzymuskiego, adw. Marka Kuratowskiego, prof. Walentego Miklaszewskiego, prezesa Franciszka Nowodworskiego, wicemarszałka Zygmunta Seydę.

Miejsca ich zajęli inni nowi Koledzy i oto Komisja kończy okres dziesięciolecia pracy w składzie osobowym swych 44-ch członków tak, — jak go rozpoczynała na jesieni roku 1919.

Głęboko przekonani jesteśmy, że zdobyte w tym dziesięcioletnim okresie doświadczenie, zróżniczkowana metoda pracy i stopniowe wciąganie w obręb prac komisyjnych najbardziej w tym względzie uzdolnionych specjalistów — pozwoli Komisji Kodyfikacyjnej, w drugim dziesięcioleciu jej istnienia, bardziej jeszcze wzmoć swe wysiłki i wydatnie przyczynić się do tego, aby nie tylko najsumienniejsz, ale i jaknajprędzej osiągnąć cel praktyczny jej istnienia — stworzenie trwałych i jednolitych podwalin prawnych dla Odrodzonej Rzeczypospolitej Polskiej.

Następnie zabrał głos p. prof. Fryderyk Zoll.

Odczyt Profesora Fr. Zolla.

Znany kryminolog prof. *Stooss*, Szwajcar, jeden z najwybitniejszych talentów kodyfikatorskich XIX w., zagadnięty raz, od czego zależy celowa praca kodyfikacyjna, odpowiedział krótko: Żeby ustawa mogła być dobra, trzeba, aby jej autorowie wiedzieli dokładnie i jasno, czego chcą. Wyrylem te słowa głęboko w swej pamięci i zastanawiałem się nad nimi niejednokrotnie. Tak, *Stooss* miał słuszność: Twórcy ustawy pragną — co prawda — zawsze dokonać najlepszego dzieła, — ludzi chcących źle, chcących tylko psuć i niszczyć, demonów, nie dopuszcza się do pracy kodyfikacyjnej, ale niestety, zbyt często nie zdają oni sobie sprawy z tego, czego chcą. Aby wiedzieć jasno, czego się chce, trzeba naprzód znać gruntownie i wszechstronnie to, co my prawnicy nazywamy naturą rzeczy t. j. treść stosunków życiowych, które mają być unormowane, ich etyczne walory, ich funkcje i wartość ekonomiczną i społeczną. A nie łatwo nabywa się to poznanie: Nabywa się je nie przez pracę tylko teoretyczną, ale przede wszystkim przez długoletnią obserwację tego, co się wokoło nas dzieje, nabywa się ją przez wnikanie w prądy etyczne, w wartościowanie ekonomiczne i społeczne, które tak jaskrawo występuje na terenie walki o prawa, a zwłaszcza wówczas, gdy sądy na podstawie takich wartościowań usuwają konflikty między sprzecznymi interesami walczących o prawa. Trzeba na to wszystko nie tylko patrzeć, ale widzieć to i rozumieć. Twórca ustawy musi zatem wejść i w dziedzinę historii — mówiąc słowami *Sohma* — i w świat kościoła i w handel kupca i w głębie kopalni i na rozległe pola gospodarstwa społecznego, a przez to — co najważniejsze — w umysły i serca ludów i w te najgłębsze potęgi, które niemi rządzą. Jednak poznanie tego wszystkiego, jest tylko warunkiem, jest przygotowaniem, daje tylko podstawy, na których kodyfikator ma wznieść twór, zwany ustawą. Jaką ona ma być? *Stummler* mówi o normach, które w danych warunkach miejsca, czasu, kultury i t. d. prowadzą najbliższej do ideałów życia społecznego. Teza jest trafna, ale — pamiętajmy — normy ustawowe nie mogą być wyrazem indywidualnych poglądów redaktora ustawy, ale powinny urzeczywistniać ideały choćby tylko drzemiące w nieświadomych uczuciach ludzi społecznych. Twórca ustawy musi te ideały

umieć odkryć, nieraz nawet odgadnąć, one w jego umyśle i sercu muszą znaleźć pełny oddźwięk, a gdy to się stanie, może dopiero spełnić swe zadanie, wyrażając w formach kryształicznych to, co w owych młotświadomych uczuciach ludzi społecznych drzemało. Przez to twórca ustawy pobudza dopiero owe ideały do życia.

Gdy tak pojmujemy pracę kodyfikatora, tworzenie ustawy przedstawia się nam jako sztuka na wieloletniej obserwacji i nauce oparta — jako sztuka, bo czemże jest sztuka, jak nie wyrażeniem w formie jasnej i przystępnej i przez to pięknej i harmonijnej, myśli, które chcą być pożytecznymi, uszczęśliwiać, uszlachetniać, podnosić, wzbudzać to, co być powinno.

Czyż mam dla charakterystyki pracy kodyfikacyjnej wspominać w końcu o imperatywie, który rzadzi prawem w ogólności?

Imperatyw ten tkwi w logice. W innych sztukach więzy takie nie krępują bezwzględnie. Jednak prawo jest światem myśli, w których suwerenność należy się logice. I o tem także ustawodawca pamiętać musi ciągle przy swej pracy twórczej.

Tych kilka rysów, charakteryzujących pracę kodyfikacyjną, przedstawiłem, aby z nich wysnuć wniosek, że jeżeli ma powstać ustawa dobra, to współpraca nad nią może być udziałem tylko niewielu prawników, wybranych, przygotowanych i uzdolnionych w zupełności. Zwiększanie liczby uczestników tej pracy łączy się z niebezpieczeństwem, bo im większy ich zastęp, tem większą może być liczba takich, co dostatecznie nie wiedzą, czego chcą. Zasada demokratyczna, że większa liczba rozstrzyga, nie może mieć zastosowania do pracy kodyfikatorskiej — raczej stara zasada prawa kanonicznego, że rozstrzygać powinna *pars sanior etsi minor*.

Otóż, mając tę konkluzję na myśli, mogę stwierdzić z satysfakcją, że metoda prac Komisji Kodyfikacyjnej poczyniła wielkie postępy: W pierwszych latach projekt opracowany przez referenta a poddany rewizji koreferenta lub bardzo nielicznego subkomitetu, złożonego z członków znakomicie z rzeczą obeznanych, siedł potem, jakby do wyższej instancji, do sekcji, składającej się — jak sekcja cywilistyczna z przeszło 20 członków, stamtąd do jeszcze wyższej instancji, jakim był wydział, wreszcie na zebranie ogólne. W subkomitecie praca szła rażno i nader pożytecznie. Ludzie rozumiejący się w zupełności, bo obeznani doskonale z przedmiotem, wiedzieli, czego chcieli i po kilku słowach uzgadniali chwilowo sprzeczne

zdania. Jako przykład wspominam niezapomnianą mi współpracę w subkomitecie dla prawa autorskiego, a także w subkomitecie dla ustawy o ochronie przyrody. Na sekcji lub wydziale trudności były już wielkie. Nieraz bardzo błyskotliwe wnioski, rzucone przez nieobeznanego naleźycie z przedmiotem członka, poparte krasomówczemi wywodami i świetną dialektyką znajdowały poparcie, a dla referenta bywało rzeczą nieraz niemożliwą przedstawić w krótkim czasie ten olbrzymi zapas motywów, które wykazać mogły, jak propozycje są nietrafne.

Metoda owa, polegająca na współpracy nad każdą ustawą, coraz to większej liczby członków Komisji uległa gruntownej zmianie. Dzisiaj wynik pracy w subkomitetach czy w podkomisjach, złożonych z bardzo małej liczby, ale najlepszych fachowców, cieszy się w łonie Komisji największa powaga. Projekt subkomitetu czy podkomisji, nawet bez uchwały sekcji, może być przyjęty wprost przez ogólny Komitet Organizacji Pracy, który ze względu na swój mniej kompetentny skład ma prawo uchwalania zmian jedynie, gdy referenci na nie się zgodzą.

To postępowanie, które bardzo pracę ułatwia i uzasadnia nadzieje, także pod względem wartości projektów, najlepsze.

A teraz, zacieśniając krąg swych uwag, przechodzę do zagadnień, dotyczących się kodyfikacji prawa cywilnego, a więc tego przedmiotu, którego zuniformowanie jest — zdaniem mojem — zadaniem i najtrudniejszym i najważniejszym. Wszak w prawie prywatnem, a włączam tu i prawo handlowe, wekslowe, czekowe i inne specjalne odgałęzienia prawa cywilnego, chodzi o unormowanie życia gospodarczego, życia rodzinnego i o zapewnienie ochrony tych interesów osobistych, w które prawo karne jako prawo publiczne wchodzić nie może — chodzi zatem o rzeczy, które wypełniają treść naszego codziennego życia i łączą się najściślej z naszą kulturą.

Przez półtora wieku rządziłyśmy się prawami państw zaborczych. Z początku w każdej dzielnicy opór był wielki przeciw wprowadzaniu obcych nam praw — a zwłaszcza prawa cywilnego; — powoli stosunki nasze życiowe, a z niemi nasze poglądy etyczne, społeczne i ekonomiczne, akomodowały się do narzuconych nam form prawnych, a z czasem, po poważnych zmianach, jakie pod wpływem tej akomodacji w nas samych nastąpiły, zaczęliśmy prawa prywatne, obce, narzucone nam, uważać w każdej dzielnicy za swoje, nawet za najlepsze: Królewiaci pokochali kodeks francuski, Małopolanie uważają, że kod. austr., zwłaszcza znowelizowany

w latach 1914—1916, jest dziełem doskonałym; także samo zdanie mają o B. G. B. mieszkańcy ziem zachodnich; a nawet wśród tych Polaków, u których obowiązuje Swód Zakonów, budzi się silna opozycja na myśl, żeby tam wprowadzić kodeks francuski. Nie zdajemy już sobie sprawy z tego, że objawy przywiązania do owych praw obcych, nastąpiły kosztem różnic w naszej kulturze prawniczej, że owe prawa obce wyżyłobyły w polskiej ziemi niezasypane dotąd, a bardzo głębokie bruzdy, biegnące dawnymi granicami państw zaborczych, że w dziedzinie prawa dzielią nas i oddalają odrębności, które nie znikną tak długo, dopóki nie ujednostajnimy naszych praw, zwłaszcza prawa prywatnego, i nie przeżyjemy pod ich rządem lat kilkunastu, a może i kilkudziesięciu. Wszak w dziedzinie prawa wytworzyły się nawet odrębne mowy prawnicze, odrębny język, różny w terminologii i stylu — rzecz zupełnie wytłumaczalna, skoro język polski określa w każdej dzielnicy innym duchem ożywione prawa, a nawet wprost różne nieraz instytucje, i dla ich określenia przez 1 i pół wieku kształcił się i rozwijał.

Wszystkie te odrębności muszą zniknąć, bruzdy nas dzielące muszą być zasypane. Nie zostaniemy w pełnem znaczeniu tego słowa jednym narodem, dopóki dzielić nas będą w dziedzinie prawa duchy imperjum rosyjskiego, cesarstwa austriackiego i królestwa pruskiego. Upiory te wygnać musimy z naszej ziemi, a przedewszystkiem z naszych umysłów i serc — choćby wypadło borykać się z największymi trudnościami przy skodyfikowaniu i wprowadzeniu w życie jednolitych praw.

Stosunkowo łatwo unifikować postępowanie sądowe, cywilne i karne i kodeks karne. Przepisy o postępowaniu sądowym — dlatego, że przecież są to normy regulaminowe, znane głównie prawnikom, sędziom, adwokatom, notariuszom. A chociaż naród prawników ruchliwy, głośny, wymowny, do sporów skłonny, jednak opór tej czy innej grupy, np. zwolenników kasacji, czy rewizji, da się stosunkowo łatwo przełamać, boć za nami nie stoi ogół społeczeństwa. Również i przy unifikacji prawa karnego, społeczeństwo na ogół — nie mówię o wyjątkach — nie będzie odczuwało boleśnie, czy tak, czy inaczej, jak dotychczas, traktować się będzie przestępców. W kwestjach, które żywo obchodzą kryminologów, społeczeństwo upatruje przeważnie spory teoretyków prawa i filozofów.

Dlatego także przy unifikacji prawa tak karnego, jak i procesowego, możemy brać wzory najlepsze z państw, które nas

wyprzedziły na ogół w rozwoju prawa — co naturalnie zadanie kodyfikacyjne bardzo ułatwia.

Inaczej ma się rzecz z prawem prywatnem. Tu do trudności jurystycznych, połączonych z każdą pracą kodyfikacyjną, przybywa trudność inna i to bardzo wielka: Siła oporu przeciw innowacjom ogółu społeczeństwa, oparta na tak silnych czynnikach, jakimi jest tradycja i przyzwyczajenie — i to tradycja i przyzwyczajenie związane z głęboko utrwalo-
nemi zasadami etycznymi a nawet religijnymi, ze strukturą społeczną i ze stosunkami ekonomicznymi, a więc z czynnikami, które, jak wspomniałem, w trzech dzielnicach Polski odchyliły się od siebie w ciągu I i pół wiekowego podziału dość znacznie i w licznych kierunkach.

Do przewyciężenia tej trudności i stworzenia dzieła dla unifikacji odpowiedniego, trzeba już nietylko znajomości natury rzeczy, nietylko zdolności kodyfikatorskiej i twórczej, a więc tych warunków, o których poprzednio mówiłem, ale nadto — jak do każdego wielkiego czynu politycznego — potrzeba niezłomnej energii i zręcznej taktyki. — Skąd ma przyjść ta energia, i jaką ma być ta taktyka? O pierwszej kwestji, dotyczącej energii, mówić nie będę. „*Historia, magistra rerum*” daje tu nauki bardzo cenne: że mianowicie trzeba współdziałania indywidualności bardzo wybitnej, wyposażonej w władzę i patrzącej w daleką przyszłość. Dość wspomnieć dwa nazwiska: *Justyniana* i *Napoleona*. Bez Justyniana nie byłoby *corpus iuris civilis*. Co do Napoleona wiadomo powszechnie, że gdyby nie było bezpośredniej ingerencji w pracach kodyfikacyjnych Konsula Bonapartego, a potem stanowczego wpływu pierwszego konsula, Napoleona-Bonaparte, na Trybunał, na Conseil d'Etat i na Corps legislatif, nie byłby uchwalony 30-go ventôse r. XII Code civil des Français, który 3 września 1807 r. na życzenie cesarza Napoleona otrzymał nazwę Kodeksu Napoleona i zachował ją jeszcze mocą dekretu z r. 1852 „*pour rendre hommage à la vérité historique*”. Cesarz uważał Kodeks francuski, dzięki tej pracy i energii, jaką rozwinał przy jego powstaniu, za swe dzieło i dzieło to było mu najdroższem. Na wyspie św. Heleny mówił o niem w sliwach, które przeszły do historii: *Ma vraie gloire n'est pas d'avoir gagné quarante batailles: Waterloo effacera le souvenir de tant de victoires; ce que rien n'effacera, ce qui vivra éternellement, c'est mon Code Civil*.

Co zaś do *taktyki* przy unifikacji prawa prywatnego i bezpośrednio z nią połączonych zagadnień, dodam jeszcze uwag kilka. Może uznane zostaną choć w części za trafne, a może przynajmniej wywołają dyskusję.

1. Naprzód, jak sądzę, do pewnego stopnia z konieczności, ale także i z taktycznych względów nie należy myśleć o wprowadzeniu całego kodeksu cywilnego odrazu, ale częściami. Są działy prawa prywatnego, przy których trudności w zunifikowaniu, wspomniane przezeń poprzednio, są stosunkowo niewielkie. Mam tu na myśli przede wszystkim prawo o zobowiązaniach, obejmując pod tą nazwą prawo oblig. cywilne i handlowe, wekslowe i czekowe. W tych dziedzinach już nawet zdobyliśmy się na zuniformowanie prawa prywatnego w pewnych działach: mamy jednolite prawo o spółdzielniach, prawo akcyjne, prawo wekslowe i czekowe. Wygotowano też w Komisji Kodyfikacyjnej projekt wspólnego cywilnego prawa obligacyjnego a prace nad jednolitem prawem handlowym postępują w szybkim tempie. W tej dziedzinie zuniformowanie prawa prywatnego jest łatwiejsze, raz dlatego, że chodzi o działy prawa, będącego w ciągłym ruchu i przemianach, gdzie więc, skoro πάντα σεi, łatwiej ten żywioł ruchliwy w nowe wspólne koryto wprowadzić. Powtóre różnice, jakie w tej dziedzinie w poszczególnych dzielnicach występują, są w treści swej przeważnie nieistotne. Jest to przecież dział, który możemy nazwać i dzisiaj jeszcze *ius gentium*. Szwajcarzy zrozumieli to doskonale i dlatego zuniformowanie prawa cywilnego rozpoczęli od skodyfikowania prawa obligacyjnego, które potem dopiero poddali ponownej rewizji, gdy inne działy prawa cywilnego były gotowe. Przypominam i inny, choć dalszy przykład, z historii: Mianowicie Codex ces. Justyniana repetitae praelectionis, zmieniony i wydany powtórnie, gdy digesta zostały ogłoszone. — Dalszemi działami, w których również wstąpiliśmy na drogę unifikacji prawa cywilnego etapami a nawet już dokonaliśmy jednolitej kodyfikacji, są instytucje prawa prywatnego o znaczeniu międzynarodowym. Mamy już mianowicie jednolite prawo międzynarodowe prywatne w ustawie z dn. 2 sierpnia 1926 r. Mamy także jednolity dla całej Polski kodeks praw na dobrach niematerialnych, t. j. tych praw, które swym charakterem monopolistycznym obejmują niepodzielnie całą Polskę, a skutki prawne wywierają i poza Polską, i dlatego posiadają znaczenie międzynarodowe — t. j. prawa autorskie, patentowe, prawa do nowych wzorów, znaków towarowych i prawa przedsiębiorców do zwalczania nieuczciwej konkurencji. Mówię tu o kodeksie ze względu na rozległy materiał przepisów, łączących się w wielkie prawne instytucje, — jakkolwiek dzięki bardzo racjonalnej etapowej metodzie, przepisy tego kodeksu mieszczą się w trzech formalnie odrębnych i z różnych czasów pochodzących ustawach. Złożenie ich w jedną całość może na-

stąpić kiedyś, gdy już wszystkie działy prawa prywatnego będą gotowe, a zwłaszcza, gdy będzie gotowe przynajmniej w projekcie prawo rzeczowe.

2. Druga moja uwaga dziwnie może brzmieć w ustach profesora, którego dewizą powinno być: „Iść naprzód i świecić”. Przestrzegam mianowicie przed zbyt pochopnym dążeniem do doskonałości. Przypominam sobie żywo rozmowę, jaką miałem w r. 1921 o Komisji Kodyfikacyjnej z ówczesnym Naczelnikiem Państwa, Marszałkiem Józefem Piłsudskim w Krakowie na raucie u Prezydenta Miasta. Usłyszałem wówczas słowa następujące: „Wadą Komisji Kodyfikacyjnej jest, że jej członkowie, przeważnie profesorowie, dążą do doskonałości i przez to opóźniają przygotowanie jednolitych kodeksów. A przecież z punktu widzenia dobra i spójności Państwa, znacznie jest rzeczą ważniejszą, byśmy jak najrychlej mieli jednolite prawa, niż żeby one były doskonałe. Ulepszać je możecie później. Znaczenia politycznego, jaknajrychlejszego zuniifikowania praw. Panowie nie doceniacie i dlatego zbyt dużo mówicie lub piszecie o zabierających czas subtelnościach juretycznych”. Na zarzut ten nie dałem wprost odpowiedzi, ale w cichości podobnie myślałem. Jednak dodałem następującą uwagę: „Jeżeli, dostojny Panie Naczelniku, projektów Komisji Kodyfikacyjnej nie oprzemy na wielkim materiale źródłowym, statystycznym, porównawczym i historycznym, spotkamy się z podobnymi zarzutami, z jakimi spotkali się przed 120 laty we Francji autorowie projektu Kod. Nap., Cambacères, Tronchet, Portalis, Bigot i Treilhard. „Cóż to za nędzna praca ten projekt kodeksu cywilnego“, — powiedzieli wówczas tacy juryści, jak Constant, Chenier, Ginguené, Andrieux i inni, i dodali: „Autorowie projektu, pokazuje się, są skończone osły (*ânes*), sądzą, że taka płaska i mizerna kompilacja z prawa rzymskiego i z francuskich zwyczajów może zostać le Code Civil de la France! Przenigdy“! A jednak mimo takiej drastycznej krytyki ta mizerna robota została kodeksem i stała się chlubą Francji, ale — dzięki nadzwyczaj zręcznej taktyce i niezłomnej energii Napoleona. Inaczej w bardzo demokratycznej Polsce, gdzie przy przewadze *des Geistes, der stets verneint* i w braku Napoleona, krytyka obali projekt, choćby grzeczniejsi od Francuzów Polacy, nie nazwali autorów projektu osłami“. Po tych moich słowach, p. Naczelnik Państwa zadumał się i zamilkł.

Tak, — nie dążmy do doskonałości — to moja może dziwna rada, z której wynikają dalsze wskazania: Niech naszym zadaniem będzie na ogół — nie mówię o wyjątkach, — sko-

dyfikowanie w jednej ustawie tego, co dzisiaj na ziemiach Polski już obowiązuje a treścią swą nie wykazuje istotnych odchyień; a tam, gdzie różnice są istotne, tam wybieramy drogi najlepsze, ale wypróbowane, czy w tej czy w innej części Polski. Nie wykluczam oczywiście dobrych wzorów zagranicznych, ale co do nich, trzeba największej ostrożności, by nie narzucić Polsce, czegoś, co jej życiu prawnemu nie odpowiada. Pamiętajmy o ważkich słowach, które *Corneille* wkłada w usta swemu *Maxime*owi:

„Chaque peuple a le sien (droit) conforme à sa nature. Qu'on ne saurait changer sans lui faire une injure: Telle est la loi du ciel, dont la sage équité sème dans l'univers cette diversité”.

Żyjemy w czasach, gdy budzą się w zakresie prawa prywatnego w niesłychanej obfitości nowe myśli, nowe kierunki, nowe dążenia: Ścierają się silniej niż dawniej prądy liberalne i socjalne, a wśród sporów i walk stawia się pod znakiem zapytania pojęcie takie, jak prawo w znaczeniu podmiotowym, osoby prawne, wolność umów, podstawy prawa własności i prawa spadkowego, formy asocjacyjne i t. d. Prawników pociąga pokusa silna, by dać nowym prądom wyraz w przyszłym kodeksie. A jednak pokusy te należy pokonać. Nam nie wolno eksperymentować na żywym ciele Rzeczypospolitej. I tak już pod fascynującym hasłem „postępu“ eksperymentowano u nas zbyt wiele, co odbiło się nieraz fatalnie na naszej sile ekonomicznej. Dla dobra Rzeczypospolitej kodyfikujemy to, co w pełni znane i wypróbowane, choćbyśmy nawet mieli narazić się na najostrzejsze słowa krytyki.

Oczywiście mówię o zasadach. A każda zasada ma i mieć musi wyjątki. Wszak Komisja Kodyfikacyjna sama w zakresie prawa cywilnego wyjątków już dokonała — mam na myśli zwłaszcza prawo międzynarodowe i prawo autorskie, w których wyprzedziliśmy w ustawach naszych w niejednym kierunku rozwój praw zachodnich i to z dobrym skutkiem a nawet z pełnem uznaniem ze strony wybitnych uczonych zagranicznych. Wyjątki dalsze będą i w przyszłości wskazane — zwłaszcza w zakresie uznania t. zw. praw osobistości.

I jeszcze dwie krótkie uwagi:

Naprzód: Szukanie dla kodeksu cywilnego dawnych pierwiastków rodzimych polskich, jest niewątpliwie rzeczą pożądaną, a nawet poniekąd pożądaną, ale wstrzymałoby o lat wiele kodyfikację. Poznanie rodzimych pierwiastków, mogących mieć jeszcze dzisiaj aktualność, wymagałoby długich i przewlekłych badań. Jako założyciel i kierownik Instytutu żywego Prawa w Krakowie w latach 1912—1914, miałem spo-

sobność wglądać nieco, choć tylko na obszarze powiatów makowskiego, żywieckiego i białskiego w tę dziedzinę, ale na podstawie swych spostrzeżeń nabrałem przekonania, że nie łącząca nasze życie prawne z dawnym prawem polskim prywatnem została zerwana przez narzucone nam prawa obce, a to, co się jeszcze po wsiach siłą tradycji ostało, ma zbyt małą wartość, aby dla tych okruszyn warto było opóźniać prace nad unifikacją prawa cywilnego.

W końcu przestrzegam przed przecenianiem zadań i znaczenia ustawy; ale w tej ostatniej uwadze nikt mi nie zarzuci zacofanych poglądów, bo mogę powołać się na najwybitniejszych prawników ostatniej doby jak Lambert, Génys, Bonnetcasse, Zitelmann, Stammler, Heck, Bekker, Gaaens Flavius, Rundstein, Petrażycki i tylu innych. Ustawa czy kodeks, pamiętajmy, nie da nam nigdy pełnej treści prawa, ona stwarza dla niej tylko ramy, w których żywe prawo ciągle się rozwija i rozwijać musi. Dlatego ustawodawca nie powinien zbyt wiele normować. Kod. cyw. niem. — dzieło wzbudzające podziw z punktu widzenia naukowego i dokonanej przed nim pracy, tudzież mnogości hipotez w nim uwzględnionych — przeładowano treścią i dlatego jest on nie tylko dla ogółu mało przystępny i zrozumiały, ale — co ważniejsze — nie posiada dostatecznej zdolności akomodowania się do coraz to nowych stosunków. Pod względem techniki legislacyjnej raczej wzorować się należy na kod. Napoleona i kod. cyw. austr., które, dzięki swym ogólnym zasadom, posiadającym ciągle elastyczność i zdolność akomodacji, odnawiają się ciągle treścią rozwijającego się w ich ramach żywego prawa.

Na tem kończę swe uwagi, które — będą szczęśliwy — jeżeli choć w drobnej części przyczynią się do przyspieszenia prac nad dziełem tak wielkiem i trudnem, jakim jest stworzenie polskiego Kodeksu cywilnego.

Na tem porządek dzienny został wyczerpany. Poza porządkiem dziennym Minister Sprawiedliwości udzielił głosu Wiceprezydentowi Komisji Kodyfikacyjnej, prof. dr. Ignacemu Koschembahr - Łyskowskiemu.

*Przemówienie Wiceprezydenta Komisji Kodyfikacyjnej,
prof. dr. Koschembahr - Łyskowskiego.*

Panu Ministrowi w imieniu Komisji Kodyfikacyjnej gorąco dziękuję za uroczystą formę, w którą był łaskaw ująć uznanie

dla naszych prac. Naszem zadaniem nie może być tylko zestawiać przepisy kodeksów, obowiązujących na ziemiach naszych, wyciągać z nich wspólne zasady prawne i z tych zasad wspólnych wyprowadzać przepisy poszczególne. Takie nowe kodeksy byłyby już przestarzałe w chwili, kiedy ogłoszone zostaną. Naszem zadaniem musi być również, z naszych ustaw szczególnych wyluskać te nowe myśli prawnicze, jakie spoczywają na dnie tych ustaw szczególnych; z tych nowych myśli prawniczych musimy wyprowadzać pewne zasady *stałe*, którym nadać należy formy prawne, aby wchodzić mogły do naszych kodeksów jako gotowe przepisy.

Wroga nam propaganda szerzy opinię, jakoby opracowanie ujednolinionych kodeksów dla wszystkich ziem Polski było przedsięwzięciem, niemożliwym do urzeczywistnienia. Jeszcze przed dwoma laty, jeden z posłów zagranicznych, uwierzytelnionych przy naszym Prezydencie Rzeczypospolitej, zapytał mnie, czy, według mego zdania, opracowanie jednolitego dla całej Polski kodeksu cywilnego jest wogóle rzeczą możliwą. Odpowiedziałem mu, że zdajemy sobie doskonale sprawę z trudności, jakie mamy do pokonania, ale, aby to było rzeczą niemożliwą, tego powiedzieć nie mogę.

Cel szerzenia wrogiej nam opinii jest aż nadto widoczny. Pragnie się szerzyć zdanie, jakoby Polska znów zniknąć powinna z karty Europy, ponieważ jej prawna odbudowa jest rzeczą niemożliwą.

A jednakowoż fakty zadały kłam tej obłudnej propagandzie, jak to wykazał znany profesor Paryskiego Wydziału prawa p. *H. Capitant* w obszernem studjum p. t. *La législation de la Pologne depuis sa libération jusqu'à 1928*, ogłoszonym w *Bulletin mensuel de la Société de législation comparée* 1928 w Nr. 10 — 12 (*octobre — décembre*).

Trafnie zaznaczyła to w tych dniach *Gazette de Lausanne* w Nr. z dn. 17 maja 1929 r. Pozwolę sobie przytoczyć kilka zdań z tego artykułu, który wyszedł z pod pióra wybitnego sędziego w Szwajcarskim Trybunale federalnym. Pod napisem *Un grand effort législatif. La Pologne de 1918 — 1928*, nawiązując do wspomnianego powyżej studjum p. *Capitant*, które krótko streszcza, autor zaznacza: *Certes, le patriotisme ne laissait point d'être ardent et le sentiment de la liberté reconquise fut un stimulant merveilleux, mais l'effort de reconstruction paraissait dépasser les possibilités humaines. — Mais l'âme d'un peuple fier, et qui fut grand, n'aurait-elle pas droit à tous ces miracles?* Kończy zaś wybitny autor swój artykuł słowami: *Ce ne sont, ici, que des indications très sommaires. Toujours*

est - il qu'elles suffiront à renseigner approximativement sur la prodigieuse activité déployée par le législateur polonais depuis 1918 et à mieux faire comprendre que la restauration de la Pologne était le devoir sacré de l'Europe.

Po przemówieniu prof. Koschembahr-Łyskowskiego Minister Sprawiedliwości zamknął Akademię w słowach następujących:

„Skladam podziękowanie Panu Sekretarzowi Generalnemu Komisji Kodyfikacyjnej za referat sprawozdawczy, który nas poinformował o przebiegu prac Komisji, dokonanych w ciągu ubiegłego dziesięciolecia, i Panu Profesorowi Zollowi za świetny wykład, poświęcony kodyfikacji prawa cywilnego.

Komisja Kodyfikacyjna wykonała już część zadania, które jej zostało powierzone. Oczekuje ją dalsza praca. Nie wątpię, że Komisja spełni chlubnie aż do końca swe zadanie. Nie wątpię również, że w miarę potrzeby obecne podstawy organizacyjne Komisji ulegną rewizji, w której wyniku podstawy te mogą ulec rozszerzeniu i utrwaleniu.

Pod wrażeniem szczęśliwych horoskopów na przyszłość, zamykam Akademię“.

Po ukończonej Akademii w salonach Ministerstwa Sprawiedliwości odbyło się zebranie towarzyskie.

Minister Sprawiedliwości:

Stanisław Car

Sekretarz Generalny Komisji Kodyfikacyjnej:

Prof. dr. Emil Stanisław Rappaport

2. PREZYDJUM SZERSZE I KOMITET ORGANIZACJI PRAC.

Prezydjum szersze.

W okresie sprawozdawczym posiedzenia Prezydjum szerszego odbyły się w dniach: 10 czerwca, 23 września i 9 grudnia 1929.

Na posiedzeniu w dniu 10 czerwca Prezydjum szersze przyjęło do wiadomości sprawozdanie Sekretarza Generalnego z projektu budżetu na rok 1930/31, załatwiło bieżące sprawy budżetowe oraz sprawę udziału przedstawicieli Ministerstwa Przemysłu i Handlu w opracowywaniu kodeksu handlowego.

Na posiedzeniu w dniu 23 września omówiono bieżące sprawy budżetowe oraz wybrano na drugiego zastępcę Sekretarza Generalnego Komisji Kodyfikacyjnej dr. Włodzimierza Dbałowskiego, sędziego Sądu Najwyższego i członka Komisji Kodyfikacyjnej.

Na posiedzeniu w dniu 9 grudnia ustalono kandydaturę nowego członka Komisji Kodyfikacyjnej (na miejsce, opróżnione przez b. p. Henryka Ettingera), dr. Adolfa Czerwińskiego, em. prezesa Sądu Apelacyjnego we Lwowie.

K o m i t e t O r g a n i z a c j i P r a c .

W okresie sprawozdawczym posiedzenia Komitetu Organizacji Prac odbyły się w dniach 20 i 21 grudnia 1929 oraz 30 stycznia 1930.

Na posiedzeniach w dniach 20 i 21 grudnia 1929 uchwalono projekt kodeksu postępowania cywilnego.

Na posiedzeniu w dniu 30 stycznia 1930 uchwalono projekty: ustawy o wprowadzeniu kodeksu postępowania cywilnego oraz ustawy o kosztach sądowych.

Z grona członków Komisji Kodyfikacyjnej ubył w okresie sprawozdawczym, zmarły w dniu 14 czerwca 1929, adwokat, b. p. Henryk Ettinger.

3. SEKRETARJAT GENERALNY I BIURO GŁÓWNE.

W dniu 27 grudnia 1929 odbyła się konferencja prasowa Sekretarjatu Generalnego Komisji Kodyfikacyjnej z udziałem przedstawicieli redakcyj pism warszawskich.

PROTOKÓŁ

konferencji prasowej Sekretarjatu Generalnego Komisji Kodyfikacyjnej R. P.

Działo się dnia 27 grudnia 1929, o godzinie 5-ej m. 30 po południu, w Warszawie, w Biurze Głównem Komisji Kodyfikacyjnej, Mokotowska 14.

O b e c n i: Sekretarz Generalny Kom. Kod., Prof. E. Stan. Rappaport, Zast. Sekretarza Generalnego, Sędzia Sądu Najwyższego, Wł. Dbałowski, Referendarz Sekretarjatu Generalnego, Dr. J. Wasilkowski, oraz przedstawiciele następujących redakcyj: „Dzień Polski“, „Gazeta Polska“, „Gazeta Warszawska“, „Ilustrowany Kurjer Codzienny“, „Kurjer Poranny“, „Kurjer Warszawski“, „Robotnik“, „Rzeczpospolita“.

P r z e w o d n i c z y ł: Prof. E. Stan. Rappaport.

P r o t o k ó ł o w a ł: Dr. J. Wasilkowski.

P r z e w o d n i c z a c y przedstawił przedstawicielom prasy następujący referat informacyjny:

„Kończący się rok 1929 jest istotnie dla Komisji Kodyfikacyjnej R. P. rokiem przełomowego znaczenia. Jest on nie tylko rokiem jubileuszowym — dziesięciolecia prac, rozpoczętych jak wiadomo w r. 1919, lecz — co ważniejsze — rokiem ukończenia, ostatecznie lub prawie ostatecznie, szeregu doniosłych całokształtów kodyfikacyjnych. Mianowicie ukończono: ważny dział prawa rodzinnego (prawo małżeńskie), kodeks postępowania cywilnego i wreszcie — w drugim czytaniu sekcyjnem — całe prawo karne (kodeks karny wraz z ustawą o wykroczeniach).

Prace te prowadzono w r. bieżącym już, niestety, w nieobecności zasłużonych, a zmarłych w r. ubiegłym Prezydenta Komisji, ś. p. prof. Fiericha, oraz jednego z jej Wiceprezydentów, ś. p. prezesa Mańkowskiego. Brak ten doprowadził z konieczności do zreformowania kierownictwa naczelnego Komisji Kodyfikacyjnej w duchu kolegiałności, opartej na podziale funkcji Prezydenta. Funkcje merytoryczne (przewodniczenie na posiedzeniach Prezydium szerszego i Komitetu Organizacji Prac) sprawuje Wiceprezydent, Prezes Prok. Gen. R. P., Bukowiecki, a w jego zastępstwie Wiceprezydent, prof. Koschembahr-Łyskowski, funkcje zaś administracyjne (kierownictwo biur w Warszawie i we Lwowie, stosunki z władzami) — Sekretarz Generalny, Prof. Rappaport, a w jego zastępstwie Prof. Lutoszański i Sędzia S. N. Dbałowski¹⁾. Szóstym członkiem Prezydium szerszego Kom. Kod. pozostaje, bez zmiany funkcji uprzednio sprawowanych, Przewodniczący podkomisji redakcyjnej Prezydium szerszego, Prezes Nacz. Rady Adw., Prof. Konic. Wnioski ustawodawcze, opracowane jako projekty w podkomisjach przygotowawczych i skontrolowane następnie w sekcjach lub podsekcjach (cywilistycznych), uchwała, jak i w latach poprzednich, Komitet Organizacji Prac. Do rzeczowego Komitetu, oprócz wyżej wskazanych sześciu członków Prezydium szerszego, obejmującego zarazem przewodniczących trzech podsekcji cywilistycznych (pp. Bukowiecki, Konic, Łyskowski) należą: przewodniczący sekcji prawa handlowego, Prof. Doliński, przewodniczący sekcji postępowania cywilnego, Prof. Litauer, przewodniczący sekcji prawa karnego, Prof. Makarewicz oraz posłowie: Prof. Makowski i Dr. Marek.

Ten faktyczny ustrój Komisji Kodyfikacyjnej z roku bieżącego 1929 odpowiada ściśle dziesięcioletniej ewolucji organizacyjnej Kom. Kod. w kierunku pracy merytorycznej szeregu nielicznych, co do swego składu zespołów, złączonych pod względem administracyjnym i informacyjnym również nielicznymi co do swego składu ciałami prezydalnymi: Prezydium szersze decyduje więc w materjach budżetowo administracyjnych, Komitet zaś Organizacji Prac — uchwała ostatecznie projekty.

¹⁾ Por. art. 2 w związku z art. 6 Ustawy o Komisji Kodyfikacyjnej (wewnętrzny Regulamin Ogólny Kom. Kod.) z r. 1919 oraz art. 10, 11 i 12 (funkcje Sekretarza Generalnego Kom. Kod.) Regulaminu Ogólnego Komisji z roku 1925, zastosowanego do wymagań Konstytucji R. P. i obowiązujących przepisów budżetowych, w związku z działem IV budżetu Ministerstwa Sprawiedliwości, dotyczącym budżetu Komisji Kodyfikacyjnej.

Ponadto szczególnie doniosłą pracę w roku bieżącym wykonali: referent główny prawa małżeńskiego, Prof. Lutostański¹⁾, prezes sekcji postępowania cywilnego, Prof. Litauer, a wspólnie z nim współreferenci projektu kodeksu postępowania cywilnego: Prof. Gołąb i Sędzia S. N. Dbałowski oraz Delegat główny Ministerstwa Sprawiedliwości przy Kom. Kod., Wice-minister Sieczkowski; ustawę o wprowadzeniu kodeksu postępowania cywilnego wykończył, po śmierci Wiceprezydenta Mańkowskiego, głównie Sędzia S. N. Dbałowski, ustawę zaś o kosztach sądowych opracowali Sędzia S. N. Miszewski i Adwokat Rymowicz²⁾. Wreszcie w sekcji prawa karnego wykończyli odnośne całości kształty referenci główni kodeksu karnego: Prof. Makarewicz i Prof. Makowski, a wspólnie z nimi: Prof. Mogilnicki (przewodniczący podkomisji przygotowawczych) i Prof. Rappaport (referent rozdziału wstępnego w kodeksie karnym i ustawy o wykroczeniach³⁾).

¹⁾ P. zesz. 12 dz. og. „Komisji Kodyfikacyjnej“, zb. og. nr. 43 oraz zeszyt niniejszy str. 12 i 59.

³⁾ P. nižej str. 57.

Łyskowski i Longchamps de Berier, współreferent Domański. Ponadto zorganizowała się ostatecznie i podsekcja prawa rzeczowego: przewodnictwo objął w niej Wiceprezydent Bukowiecki, refer. główny — Prof. Zoll, współreferat prawa hipotecznego — Prof. Glass. Podsekcja ta rozpoczęła swą pracę od obrad nad projektem jednolitego dla całej Polski prawa hipotecznego (prawa ksiąg gruntowych).

Wreszcie poza ukończeniem prac nad najdonioślejszym kodeksem postępowania cywilnego, odnośna sekcja uruchomiła już, bądź też uruchomi w najbliższym czasie, szereg podkomisji przygotowawczych. Już zaznaczyliśmy powyżej, iż są w pełnym biegu prace nad prawem egzekucyjnym, ponadto nad postępowaniem niesporem pracują, zwłaszcza: Prof. Prof. Allershand i Waśkowski, nad ordynacją adwokacką — Prof. Litauer, nad ustawą notarialną — Prof. Glass, wkrótce zaś, obok Adw. Trammera, poświęci swój czas ustawie upadłościowej Prezes Najw. Izby Kontr., Prof. Wróblewski.

I oto niema obecnie jednego działu pracy w Komisji Kodyfikacyjnej, w zakresie prawa i postępowania cywilnego oraz prawa handlowego (prawo karne jest na ukończeniu), któryby nie posiadał w Komisji Kodyfikacyjnej zorganizowanej opieki prezydjalnej i referatowej i dla którego nie byłoby przewidzianego planu prac na szereg lat najbliższych.

Jeśli nadal Komisja Kodyfikacyjna korzystać będzie z dostatecznego poparcia jej ważnych zadań państwowych przez czynniki miarodajne, zwłaszcza pod względem budżetowym, dziś wysoce upośledzonym, — to nie wątpię, że bieżące drugie dziesięciolecie jej prac będzie zarazem dziesięcioleciem ostatniem Kom. Kod. w zakresie obecnie wykonywanego programu. Pójdą teraz — rok po roku — nie zapowiedzi i obietnice, lecz uchwalane większe całokształty kodyfikacyjne, a to, — co zapowiedziała w tym względzie Komisja Kodyfikacyjna na uroczystej Akademii dziesięciolecia w dniu 3-im czerwca 1929 — dotrzymała ona w roku bieżącym ściśle.

Realizacja ostateczna tej, w szybkim tempie przeprowadzanej, unifikacji ustawodawczej Rzeczypospolitej Polskiej w zakresie prawa cywilnego i karnego nie zależy już od Komisji Kodyfikacyjnej, lecz od czynników rządowych i ustawodawczych.

Nie mogąc w granicach zbyt szczupłego budżetu zapewnić sobie należycie płatnych pomocy naukowych i materiałów prawnoporównawczych, Komisja Kodyfikacyjna zebrała wokół siebie szereg organizacji pomocniczych (Stała Delegacja

Zrzeszeń i Instytucyj Prawniczych R. P., Towarzystwa Ustawodawstwa Cywilnego i Kryminalnego, Komisja Współpracy Prawniczej Międzynarodowej), z których darnej pracy od szeregu lat użytecznie korzysta, stając się powoli jednym z najważniejszych ośrodków ruchu prawniczego całego Państwa.

Ta rola pośrednia Komisji Kodyfikacyjnej, promieniowania myślą twórczą wśród obecnego pokolenia prawniczego Polski Odrodzonej, a wraz z niem—poza granice Rzeczypospolitej dla współpracy odnośnej z innemi narodami i państwami, — narzucona Komisji Kodyfikacyjnej mocą istotnej potrzeby życiowej niemal od zarania jej istnienia, nadała Komisji znaczenie organu nietylko przygotowującego technicznie wnioski ustawodawcze dla następnej ich ustawodawczej realizacji przez czynniki decydujące, lecz i organu kształcącego, w zakresie swego działania, poczucie prawne własnego społeczeństwa i zarazem łączącego też społeczeństwo rodzime z najnowszym dorobkiem myśli prawniczej innych krajów.

A ta dążność do uchwycenia istotnych potrzeb życia społecznego na szerokim podłożu prawno-porównawczem odbija się z kolei dodatnio i na opracowywanych przez Komisję Kodyfikacyjną projektach.

Po przedstawieniu tego referatu informacyjnego, Przewodniczący, Prof. Rappaport, Zast. Sekretarza Generalnego, Sędzia S. N. Dbałowski, oraz referentarz Sekr. Gen., Dr. Wasilkowski, prowadzili dyskusję z poszczególnymi przedstawicielami prasy, wyjaśniając im kwestje, które ich interesowały, poczem Przewodniczący, dziękując obecnym za przybycie, zamknął posiedzenie o godz. 7.30 wieczorem.

W celach kodyfikacyjnych wyjeżdżali zagranicę w okresie sprawozdawczym: pp. Allerhand, Doliński, Jackowski, Litauer, Lutostański i Stefko (na koszt własny).

Biuro Główne w Warszawie mieści się nadal w domu przy ul. Mokotowskiej 14. Lokal Biura, światło i opał opłaca w dalszym ciągu Fundusz Gospodarczy członków Prezydium Komisji Kodyfikacyjnej¹⁾ (p. „Komisja Kodyfikacyjna“, dz. og. tom I, zeszyt 7, og. zb. Nr. 14, str. 196).

¹⁾ W ubiegłym roku sprawozdawczym pp. członkowie Prezydium szerszego opracowali regulamin Podkomisji Gospodarczej członków Prezydium szerszego, zmieniając jednocześnie, od dnia 1 kwietnia 1929, jej nazwę na „Fundusz Gospodarczy członków Prezydium Komisji Kodyfikacyjnej“.

Ogólna suma budżetu Komisji, preliminarzana na r. 1929/30 wynosiła 449.665 zł.

Z dniem 1 lipca 1929 następujący urzędnicy Biura Głównego otrzymali awanse: pp. W. Zalińska i M. Grodyńska VII st. sł., B. Usakiewiczowa i W. Wodzinowska VIII st. sł., T. Tabaczyńska IX st. sł., J. Mroczkowska X st. sł.

W związku z ześrodkowaniem wszystkich akt korespondencyjnych Sekretariatu Generalnego wyłącznie w Biurze Głównym, została zwolniona, z dniem 1 stycznia 1930, ze stanowiska kancelistki podręcznej Sekretariatu Generalnego (w godzinach popołudniowych), p. Amelia Jakacka.

Wobec przeciążenia Biura Głównego pracami biurowymi — z powodu opracowywania projektów Komisji trybem skróconym — personel Biura Głównego przestał załatwiać, począwszy od dnia 1 stycznia 1930, pracę biurową organizacyjną pomocniczych Komisji Kodyfikacyjnej: Stałej Delegacji Zrzeszeń i Instytucyj Prawniczych R. P. i Polskich Towarzystw Ustawodawstwa Cywilnego i Kryminalnego. Począwszy od dnia 1 stycznia 1930 zostało utworzone w lokalu Biura Głównego Komisji Kodyfikacyjnej oddzielne biuro Stałej Delegacji Zrzeszeń i Instytucyj Prawniczych R. P. — analogicznie do istniejącego już biura Polskiej Komisji Współpracy Prawniczej Międzynarodowej — czynne wieczorem od 6½ — 8½ w poniedziałki, wtorki i czwartki.

Biuro Polskiej Komisji Współpracy Prawniczej Międzynarodowej załatwia również prace biurowe Polskich Towarzystw Ustawodawstwa Cywilnego i Kryminalnego.

Biblioteka Komisji Kodyfikacyjnej powiększyła się przez szereg zakupionych dzieł.

Inwentarz Biura Głównego powiększył się o 2 nowe maszyny do pisania, zostały również kupione nowe lampy i półki biblioteczne.

4. WYKAZY.

Lista członków Komisji Kodyfikacyjnej
w dniu 1 kwietnia 1930.

1. Abraham Władysław, prof. Uniw. Lwow., Lwów, Długosza boczna 16.
2. Allerhand Maurycy, adwokat i prof. Uniw. Lwow., Lwów, Jagiellońska 20.
3. Bukowiecki Stanisław, prezes Prok. Gen., Warszawa, Żórawia 22, tel. 98-21 (biuro), 318-99 (dom).
4. Car Stanisław, Minister Sprawiedliwości, Warszawa, Marszałkowska 83, tel. 107-15.
5. Chełmoński Adam, adwokat i wykł. w Uniw. Wileńskim, Warszawa, Wielka 5, tel. 61-15.
6. Dbałowski Włodzimierz, sędzia Sądu Najwyższego, Warszawa, Topolowa 5, tel. 448-38.
7. Doliński Aleksander, prof. Uniw. Lwow., Lwów, Łyczakowska 23.
8. Domański Ludwik, adwokat, Warszawa, Kapucyńska 3, tel. 131-07.
9. Dziurzyński Tadeusz, prof. Uniw. Jagiel., Kraków, Smoleńska 20.
10. Falkiewicz Franciszek, notariusz, Warszawa, Wspólna 11; Radom, Długa 4.
11. Glass Jakób, notariusz, Warszawa, Wspólna 7, tel. 34-12.
12. Gołąb Stanisław, prof. Uniw. Jagiel., Kraków, Konarskiego 10, tel. 20-35.
13. Hełczyński Bronisław, radca prawny w Prezydjum Rady Ministrów, Warszawa, Ludna 9.
14. Jackowski Aleksander, adwokat, Warszawa, Żórawia 16, tel. 28-03.

15. Jaworski Władysław Leopold, prof. Uniw. Jagiel., Kraków, Studencka 14.
16. Konic Henryk, adwokat i wykł. Uniw. Warsz., Warszawa, Kredytowa 5, tel. 21-61.
17. Litauer Jan Jakób, adwokat i prof. W. W. P., Warszawa, Natolińska 6, tel. 35-18.
18. Longchamps Roman, prof. Uniw. Lwow., Lwów, Leona Sapiehy 16.
19. Lutostański Karol, Dziek. Uniw. Warsz., Warszawa, Lwowska 9, tel. 440-80.
20. Łyskowski Ignacy, prof. Uniw. Warsz., Warszawa, Nowy Zjazd 5, tel. 417-42.
21. Makarewicz Juliusz, senator i prof. Uniw. Lwow., Lwów, Mochnackiego 58.
22. Makowski Wacław, poseł i prof. Uniw. Warsz., Warszawa, Al. Ujazdowska 30, tel. 314-69.
23. Marek Zygmunt, poseł i adwokat, Warszawa, Lwowska 3, tel. 102-27.
24. Miszewski Wacław, sędzia Sądu Najwyższego, Warszawa, Krucza 31, tel. 195-50.
25. Mogilnicki Aleksander, adwokat i prof. W. W. P., Warszawa, Mokotowska 24, tel. 69-32.
26. Mrozowski Jan, prezes Sądu Najw., Paryż, 2, av. St. Philibert XVI.
27. Nagórski Zygmunt, adwokat, Warszawa, Fredry 6, tel. 3-54.
28. Nowotny Juliusz, adwokat i prof. Uniw. Lwow., Lwów, 3-go Maja 17.
29. Parczewski Alfons, prof. Uniw. Wileńskiego, Wilno, Zamkowa 24; Warszawa, Wilcza 21.
30. Petrażycki Leon, prof. Uniw. Warsz., Warszawa, Uniwersytet.
31. Prądzyński Witold, adwokat i notariusz, Poznań, 27 Grudnia 4.
32. Rappaport Emil Stanisław, sędzia Sądu Najw., i prof. W. W. P., Warszawa, Krucza 49, tel. 150-12.
33. Rostworowski Michał, prof. Uniw. Jagiel., Kraków, Studencka 8.
34. Rymowicz Zygmunt, adwokat, Warszawa, Nowogrodzka 22, tel. 66-41.
35. Skąpski Józef, adwokat, Kraków, Św. Jana 12.
36. Stefko Kamil, prof. Uniw. Lwow., Lwów, Plac Bernardyński 2a.
37. Stelmachowski Bronisław, sędzia Sądu Najwyższego, Warszawa, Mokotowska 14; Poznań, Chełmońskiego 9.

38. Sułkowski Józef, prof. Uniw. Poznańsk., Poznań, Patrona Jackowskiego 21.
39. Śliwiński Stanisław, sędzia Sądu Najw. i wykł. Uniw. Warszawskiego, Warszawa, Litewska 2.
40. Trammer Jerzy, adwokat, Kraków, Florjańska 28, tel. 13-35.
41. Waśkowski Eugenjusz, prof. Uniw. Wileńskiego, Wilno, Wielka 17.
42. Wróblewski Stanisław, prezes Najw. Izby Kontroli Państwa, Warszawa, Żórawia 44.
43. Zoll Fryderyk, prof. Uniw. Jagiel., Kraków, Studencka 25. 44*).

Podział Komisji Kodyfikacyjnej w dniu 1 kwietnia 1930.

Prezydjum ścisłe:

Prezydent:	— vacat.
Wiceprezydenci:	1. — St. Bukowiecki.
	2. — I. Łyskowski.
	3. — vacat.
Redaktor Protokołu:	— E. Stan. Rappaport.

Prezydjum szersze:

Prezydent:	— vacat.
Wiceprezydenci:	1. — St. Bukowiecki.
	2. — I. Łyskowski.
	3. — vacat.
Sekretarz Generalny:	— E. Stan. Rappaport.
Zastępcy Sekretarza Generalnego:	1. — K. Lutostański.
	2. — Wł. Dbałowski.
Przewodniczący podkomisji redakcyjnej Prezydjum	— H. Konic.

Komitet Organizacji Prac:

Przewodniczący:	— vacat.
1. Zast. Przewodniczącego:	— St. Bukowiecki.
2.	— I. Łyskowski,

*) W dniu 24 stycznia 1930 został przedstawiony do nominacji na 44-go członka Komisji Kodyfikacyjnej Dr. Adolf Czerwiński, em. prezes Sądu Apelacyjnego we Lwowie.

3.
Sekretarz-Referent:
1. Zast. Sekretarza-Referenta
2.
Członkowie:

- vacat.
— E. Stan. Rappaport.
— K. Lutostański.
— Wł. Dbałowski,
— A. Doliński,
— H. Konic,
— J. J. Litauer,
— J. Makarewicz,
— W. Makowski,
— Z. Marek.

Podkomisja redakcyjna Prezydium:

- Przewodniczący:
Członkowie:
Sekretarz Generalny
1. Zast. Sekr. Gen.:
2.

- H. Konic.
— E. Stan. Rappaport,
— K. Lutostański,
— Wł. Dbałowski.

Prezesa odnośnych sekcji, referenci projektów, względnie członkowie właściwej podkomisji przygotowawczej

Podsekcje prawa cywilnego.

I. Podsekcja prawa rodzinnego i spadkowego:

- Przewodniczący:
Referenci główni:

- I. Łyskowski.
— K. Lutostański (dla prawa małżeńskiego i opiekuńczego).

Referent:

- H. Konic (dla prawa spadkowego).
— St. Gołąb (dla działu o stosunku zobopólnym rodziców i dzieci).

Koreferent:

- Wł. L. Jaworski (dla prawa opiekuńczego).

Członkowie:

- Wł. Abraham,
— St. Bukowiecki,
— Z. Nagórski.

II. Podsekcja prawa rzeczowego.

Przewodniczący:	— St. Bukowiecki.
Referenci główni:	— Fr. Zoll,
	— J. Glass,
	— Z. Nagórski,
Członkowie:	— A. Parczewski,
	— W. Prądzyński,
	— J. Skapski,
	— Br. Stelmachowski.

III. Podsekcja części ogólnej kodeksu cywilnego oraz zobowiązań:

Przewodniczący:	— H. Konic.
Referenci główni:	— R. Longchamps,
	— I. Łyskowski.
Koreferent:	— L. Domański.
Członkowie:	— L. Petrażycki,
	— M. Rostworowski,
	— St. Wróblewski,
	— J. Trammer.

Sekcja prawa handlowego.

Prezes:	— A. Doliński.
Wiceprezes:	— St. Wróblewski.
Sekretarz:	— T. Dziurzyński.
Członkowie:	— M. Allerhand,
	— A. Chełmoński,
	— St. Gołąb,
	— B. Hełczyński,
	— A. Jackowski,
	— H. Konic,
	— J. J. Litauer,
	— R. Longchamps,
	— L. Petrażycki,
	— K. Stefko,
	— J. Sułkowski,
	— J. Trammer,
	— Fr. Zoll.

Sekcja postępowania cywilnego:

Prezes:	— J. J. Litauer.
Wiceprezes:	— K. Stefko.
Sekretarz:	— J. Trammer.
Członkowie:	— M. Allerhand, — St. Bukowiecki, — St. Car, — A. Chelmoński, — Wł. Dbałowski, — J. Glass, — St. Gołąb, — A. Jackowski, — W. Miszewski, — Z. Nagórski, — A. Parczewski, — W. Prądzyński, — Z. Rymowicz, — J. Skapski, — Br. Stelmachowski, — E. Waśkowski, — St. Wróblewski.

Sekcja prawa karnego:

Prezes:	— J. Makarewicz.
Wiceprezes:	— W. Makowski.
Sekretarz:	— E. Stan. Rappaport.
Członkowie:	— Fr. Falkiewicz, — Z. Marek, — A. Mogilnicki, — W. Prądzyński, — St. Śliwiński.

Sekcja postępowania karnego*)

Podkomisje przygotowawcze.

Podkomisja Prezydium:

Ankietowa — K. Lutostański (przewodniczący), H. Konic,
I. Łyskowski, Fr. Zoll.

*) Zamknięta w dniu 1 lipca 1929, wobec wejścia w życie Kodeksu postępowania karnego i całkowitego wyczerpania zadań sekcji.

Podkomisje podsekcji prawa cywilnego:

1) *Prawa familijnego i spadkowego* — St. Gołąb, Wł. L. Jaworski, H. Konic, K. Lutostański.

2) *Prawa rzeczowego wraz z prawem górniczym* — St. Bukowiecki, Fr. Zoll, W. Prądyński.

3) *Części ogólnej kodeksu cywilnego, oraz zobowiązań* — H. Konic, L. Domański, R. Longchamps, I. Łyskowski.

Podkomisja sekcji prawa handlowego:

Kodeksu handlowego — A. Doliński (przewodniczący i referent główny), A. Chełmoński, T. Dziurzyński, B. Hełczyński, A. Jackowski, J. Sułkowski (referenci).

Podkomisje przygotowawcze sekcji postępowania cywilnego:

1) *Procedury cywilnej** — J. J. Litauer (przewodniczący i referent), St. Gołąb i Wł. Dbałowski (referenci), St. Car, W. Miszewski.

2) *Ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych spornych** — Z. Rymowicz (przewodniczący), W. Miszewski (referent), J. Skąpski (koreferent), St. Gołąb, W. Prądyński.

3) *Postępowania egzekucyjnego* — A. Parczewski (przewodniczący), K. Stefko (referent główny), W. Miszewski (koreferent), M. Allerhand, A. Chełmoński, Wł. Dbałowski, Br. Stelmachowski.

4) *Ordynacji adwokackiej* — St. Wróblewski (przewodniczący), J. J. Litauer (referent), J. Trammer (koreferent), M. Allerhand (zastępca koreferenta), H. Konic, W. Prądyński (zastępca Br. Stelmachowski).

5) *Postępowania niespornego* — J. J. Litauer (przewodniczący), Wł. Dbałowski (zast. przewodniczącego), M. Allerhand (referent), E. Waśkowski (koreferent), W. Miszewski, Br. Stelmachowski (zastępca W. Prądyński).

*) Ukończyła swe czynności w dniu 22 listopada 1929 i została zamknięta.

*) Ukończyła swe czynności w dniu 7 grudnia 1929 i została zamknięta.

6) *Ustawy notarialnej* — Z. Rymowicz (przewodniczący), J. Glass (referent), W. Miszewski (koreferent), W. Prądzyński, (zastępca Br. Stelmachowski), J. Skąpski.

7) *Ustawy upadłościowej* — St. Wróblewski (przewodniczący), J. Trammer (referent), A. Jackowski (koreferent), A. Chelmoński, Br. Stelmachowski (zastępca W. Prądzyński).

Podkomisje przygotowawcze sekcji prawa
karnego :

1) *Obu części kodeksu karnego co do zbrodni i występ-
ków* *) — A. Mogilnicki (przewodniczący), J. Makarewicz, W.
Makowski (referenci główni), E. Stan. Rappaport (koreferent).

2) *Ustawy o wykroczeniach* **) — A. Mogilnicki (przewodni-
czący), E. Stan. Rappaport (referent), St. Śliwiński.

Delegaci Ministra Sprawiedliwości
przy Komisji Kodyfikacyjnej :

Sieczkowski Stefan (delegat — Podsekretarz Stanu w Mi-
nisterstwie Sprawiedliwości,
główny Ministerstwa) Warszawa, Widok 16.

Głębocki Kazimierz — adwokat, Warszawa, Kru-
cza 13 (podsekcje prawa cy-
wilnego).

Delegaci — Przedstawiciele Ministerstwa
Przemysłu i Handlu przy sekcji prawa
handlowego Komisji Kodyfikacyjnej
(w czasie opracowywania kodeksu handlo-
wego) :

Dr. Wiktor Supiński — adwokat, radca prawny
Ministerstwa Przemysłu
i Handlu.

Świętosław Baudouin de Courtenay — radca prawny w Posel-
stwie R. P. w Berlinie.

*) Ukończyła swe czynności w dniu 7 listopada 1929 i została zamknięta.

**) Ukończyła swe czynności w dniu 7 lutego 1930 i została zamknięta.

Skład Osobowy
Biur Komisji Kodyfikacyjnej Rzeczypospolitej Polskiej.

B i u r o G ł ó w n e :

Warszawa, Mokotowska 14, telefony: 91-82 i 195-82.

(Skład osobowy urzędników i niższych funkcjonariuszów Ministerstwa Sprawiedliwości, delegowanych do Biura Głównego Komisji Kodyfikacyjnej Rzeczypospolitej Polskiej).

K i e r o w n i k, asesor — Wanda Żalińska, st. sł. VII.

Asesor — Marja Grodyńska, st. sł. VII.

Asesor — Bronisława Usakiewiczowa, st. sł. VIII.

Księgowy — Wanda Wodzinowska, st. sł. VIII.

Sekretarz — Jadwiga Jętkiewicz, st. sł. IX.

Adjunkt kanc. — Teodora Tabaczyńska, st. sł. IX.

Rejestrator — Janina Mroczkowska, st. sł. X.

Kancelista — Jadwiga Jakacka, st. sł. XI.

Niżsi funkcjonariusze — woźni — Jan Staszewski, Włodzimierz Nizin.

Referendarze Sekretariatu Generalnego:

Mieczysław Honzatko, dr. praw — Lwów.

Stanisław Peszyński, adwokat — Warszawa.

Jadwiga Prusiecka, mag. praw — Warszawa.

Jan Wasilkowski, dr. praw — Warszawa.

Korespondenci Sekretariatu Generalnego:

Dr. Michał Potulicki — Genewa.

Dr. Józef Witenberg — Paryż.

Dr. Emil Merwin — Wiedeń.

Dr. Władysław Thót — La Plata.

B i u r o P o m o c n i c z e :

Biuro Koła miejscowego we Lwowie, Mickiewicza 5a.

Sekretarz — Mieczysław Honzatko. Woźny — Baltazar Wiszniewski *).

W Y K A Z

druków i wydawnictw Komisji Kodyfikacyjnej Rzeczypospolitej Polskiej
(od r. 1920 do 1 kwietnia 1930).

1. *Komisja Kodyfikacyjna* Rzeczypospolitej Polskiej. Dział Ogólny, tom I, zeszyt 1 (oraz odbitka Ustawy i Regulaminu K. K.). Ogólnego zbioru Nr. 1, Warszawa, 1920, (8-ka, str. 59).

2. *Komisja Kodyfikacyjna* Rzeczypospolitej Polskiej. Dział Ogólny, tom I, zeszyt 2. Ogólnego zbioru Nr. 2. Warszawa, 1920. (8-ka, str. od 60 do 90).

3. *Komisja Kodyfikacyjna* Rzeczypospolitej Polskiej. Dział Ogólny, tom I, zeszyt 3. Ogólnego zbioru Nr. 4. Warszawa, 1921. (8-ka, str. od 91 do 103).

4. *Komisja Kodyfikacyjna* Rzeczypospolitej Polskiej. Wydział karny, prawo materialne, tom I, zeszyt 1. Warszawa, 1921. Ogólnego zbioru Nr. 3. (8-ka, str. 241).

5. *Projekty ustaw* w przedmiocie prawa prywatnego międzynarodowego i międzydzielnicowego, uchwalone w 3-em czytaniu przez sekcję prawa cywilnego Komisji Kodyfikacyjnej Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 7 grudnia 1920. Kraków, 1920, (8-ka, str. 24).

6. *Projets de lois en matière de droit international privé* voté troisième lecture par la section de droit civil de la Commission de Codification de la République Polonaise dans sa session de Poznań, en décembre 1920. Traduction officielle. Cracovie, 1921. (8-ka, str. 25).

7. *Entwürfe der Gesetze über internationale und interprovincionales (interlokales) Privatrecht*, welche von der zivilrechtlichen section der polnischen Kodifikations-Kommission in dritter Lesung am 7 Dezember 1920 angenommen worden. Amtliche Übersetzung. Krakau, 1921 (8-ka, str. 28).

8. *Projekty ustaw* w przedmiocie prawa prywatnego międzynarodowego i międzydzielnicowego, uchwalone przez Komisję Kodyfikacyjną Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 9 kwietnia 1921. (4-ka, str. 17).

*) Długoletni woźny Biura Lwowskiego — Władysław Pęcherski — zmarł 24 października 1929

9. *Prof. M. Allerhand.* Uwagi do projektu międzynarodowego prawa prywatnego. Kraków, 1921. (8-ka, str. 16).

10. *Prof. I. Łyskowski.* Uwagi do projektu ustawy o międzynarodowym prawie prywatnem według redakcji (drugiej) na podstawie uchwał sekcji prawa cywilnego, powziętych w Krakowie w marcu i kwietniu 1920, ustalonej przez pp.: Zolla, Konica i Glassa w maju 1920. Kraków, 1920. (8-ka, str. 7).

11. *Prof. M. Rostworowski.* Projekty ustaw o zbiegu ustawodawstw cywilnych w prawnym obrocie międzynarodowym i w obrocie wewnętrznym. Kraków, 1920. (8-ka, str. 44).

12. *Prof. St. Wróblewski.* Uwagi do projektu prawa międzynarodowego i międzydzielnicowego, 2 kwietnia 1920, w redakcji pp.: Glassa, Konica i Zolla. Kraków, 1920. (8-ka, str. 10).

13. *Prof. M. Allerhand.* Ustawa o uznaniu za zmarłego. Kraków, 1921. (8-ka, str. 9).

14. *Prof. Wł. L. Jaworski.* Projekt prawa majątkowego małżeńskiego, przedłożony sekcji prawa cywilnego Komisji Kodyfikacyjnej Rzeczypospolitej Polskiej. Kraków, 1920. (8-ka, str. 20).

15. *Prof. E. Krzymuski.* Projekt przepisów karnych dla ochrony prawa autorskiego, jako uzupełnienie ustawy o prawie autorskiem, według projektu prof. Fryderyka Zolla. Odbitka z „Czasopisma prawniczego i ekonomicznego“. Kraków, 1920. (8-ka, str. 20).

16. *Prof. J. J. Litauer.* Uwagi nad projektem ustawy autorskiej referenta prof. Zolla. Kraków, 1921. (8-ka, str. 32).

17. *Protokoły obrad* sekcji prawa cywilnego Komisji Kodyfikacyjnej Rzeczypospolitej Polskiej — prawo autorskie — Kraków, 1921. (8-ka, str. 100).

18. *Prof. St. Wróblewski.* Uwagi do „prawa autorskiego“ w projekcie prof. Zolla. Kraków, 1921. (8-ka, str. 59).

19. *Protokoły obrad* sekcji prawa cywilnego Komisji Kodyfikacyjnej Rzeczypospolitej Polskiej. Prawo międzynarodowe i międzydzielnicowe prywatne. Kraków, 1920. (8-ka, str. 91).

20. *Protokoły obrad* sekcji prawa cywilnego Komisji Kodyfikacyjnej Rzeczypospolitej Polskiej. Prawo międzynarodowe i międzydzielnicowe prywatne, II i III czytanie. Kraków, 1920. (8-ka, str. 141).

21. *Prof. Parczewski.* Wniosek w przedmiocie uchylenia w prawie o małżeństwie z roku 1836 przepisów, nadających uprzywilejowane stanowisko kościołowi grecko-rosyjskiemu. Kraków, 1920. (8-ka, str. 7).

22. *Prof. St. Gołąb.* Projekt ustępu polskiego kodeksu cywilnego o przymusie, błędzie, podstępie i oświadczeniach nie na

serjo, z motywami i tabelą porównawczą. Poznań, 1920. (8-ka, str. 23).

23. *Prof. E. Till.* Osoby prawne, projekt rozdziału kodeksu cywilnego z uwagami. Poznań, 1921. (8-ka, str. 30).

24. *Prof. E. Till.* Projekt o wynagrodzenie szkody z czynów bezprawnych. Odbitka z „Przeglądu prawa i administracji“. Lwów, 1921. (8-ka, str. 90).

25. *Projekt ustawy o sądach dla nieletnich*, uchwalony w III czytaniu przez wydział karny Komisji Kodyfikacyjnej Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 21 marca 1921. Warszawa, 1921. (8-ka, str. 21).

26. *Projekt ustawy o sądach dla nieletnich*, uchwalony w III czytaniu przez wydział karny Komisji Kodyfikacyjnej Rzeczypospolitej Polskiej, ze zmianami i uzupełnieniami w układzie podkomisji redakcyjnej i z uzasadnieniem. Warszawa, 1921. (8-ka, str. 48).

27. *Projet de loi sur les tribunaux pour mineurs*, voté en troisième lecture par la section pénale de la Commission de Codification de la République Polonaise, avec les modifications introduites par la sous-commission de rédaction. (Traduction officielle de P. Rongier, chef du bureau au Ministère des Affaires Étrangères, et E. St. Rappaport, juge à la Cour Suprême de la République Polonaise). Varsovie, 1921. (8-ka, str. 30).

28. *Projekt ustawy o sądach dla nieletnich*, uchwalony przez Komisję Kodyfikacyjną Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 7 grudnia 1921. Warszawa, 1921. (4-ka, str. 24).

29. *Polska procedura cywilna*. Projekty referentów z uzasadnieniem. Odbitka z „Czasopisma prawniczego i ekonomicznego“. R. XIX. z. 8. Kraków, 1921, (8-ka, str. VII i 345).

30. *Prof. A. Górski.* Projekt ustawy o domach skladowych, zredagowany w myśl wskazówek sekcji prawa handlowego Komisji Kodyfikacyjnej na posiedzeniu czerwcowym 1921. Kraków, 1921. (8-ka, str. 10).

31. *Prof. A. Górski.* Projekt kodeksu handlowego. Kraków, 1921. (8-ka, str. 19).

32. *Komisja Kodyfikacyjna Rzeczypospolitej Polskiej.* Dział ogólny, tom I, zeszyt 4. Ogólnego zbioru Nr. 6. Warszawa, 1922. (8-ka, str. 107 — 142).

33. *Komisja Kodyfikacyjna Rzeczypospolitej Polskiej.* Dział ogólny, tom I, zeszyt 5. Ogólnego zbioru Nr. 8. Warszawa, 1922. (8-ka, str. 145 — 158).

34. *Komisja Kodyfikacyjna Rzeczypospolitej Polskiej.* Wydział karny, sekcja prawa karnego, tom I, zeszyt 2. Ogólnego zbioru Nr. 5. Lwów, 1922. (8-ka, str. 176).

35. *Komisja Kodyfikacyjna* Rzeczypospolitej Polskiej. Wydział karny, sekcja prawa karnego, tom I, zeszyt 3. Ogólnego zbioru Nr. 7. Lwów, 1922. (8-ka, str. 173).
36. *Prof. Juliusz Makarewicz*. Ustawa karna (część ogólna); projekt wstępny. Odbitka z czasopisma „Przegląd prawa i administracji”. 1922. z. 4 — 6. Lwów, 1922. (8-ka, str. 51).
37. *Projekt ustawy o prawie autorskiem*, opracowany przez subkomitet sekcji prawa cywilnego Komisji Kodyfikacyjnej. Osobne odbicie z „Czasopisma prawniczego i ekonomicznego”. Kraków, 1921. (8-ka, str. 20).
38. *Projekt ustawy wekslowej* (wstępny). Lwów, 1923. (8-ka, str. 26).
39. *Polska procedura cywilna*. Projekty referentów z uzasadnieniem. Tom II. Kraków, 1923. (8-ka, str. 333).
40. *Projekt ustawy o prawie autorskiem*, uchwalony przez sekcję prawa cywilnego 20—31 października i przez wydział cywilny w Warszawie, 31 października 1922. Warszawa, 1923. (8-ka, str. 14).
41. *Ustawa o ustroju sądownictwa*. Warszawa, 1923. (8-ka, str. 26).
42. *Protokoły obrad* sekcji prawa cywilnego Komisji Kodyfikacyjnej Rzeczypospolitej Polskiej. — Prawo autorskie (zeszyt drugi). — Kraków, 1923. (8-ka, str. 158).
43. *Projekt ustawy o prawie autorskiem*, uchwalony przez Komisję Kodyfikacyjną Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 9 kwietnia 1923. Kraków, 1923. (4-ka, str. 12).
44. *Prof. E. Till*. Polskie prawo zobowiązań (część ogólna). Projekt wstępny z motywami. Odbitka z „Przeglądu prawa i administracji”. Lwów, 1923. (8-ka, str. 187).
45. *Projekt ustawy wekslowej*, uchwalony przez Komisję Kodyfikacyjną Rzeczypospolitej Polskiej. Lwów, 1923. (4-ka, str. 42).
46. *Komisja Kodyfikacyjna* Rzeczypospolitej Polskiej. Dział ogólny, tom I, zeszyt 6. Ogólnego zbioru Nr. 9. Warszawa, 1924. (8-ka, str. 176).
47. *Projekt Ustawy czekowej* (pierwotna redakcja), drukowany w „Gazecie Sądowej Warszawskiej” z r. 1924, Nr. 13.
48. *Projekt Ustawy czekowej* (ostateczna redakcja), drukowany w „Gazecie Sądowej Warszawskiej” z r. 1924, Nr. 26.
49. *Projekt Ustawy postępowania karnego*, przyjęty w drugim czytaniu przez sekcję postępowania karnego Komisji Kodyfikacyjnej Rzeczypospolitej Polskiej. Odbitka z „Gazety Administracji i Policji Państwowej”. Warszawa, 1924. (8-ka, str. 130).

50. *Komisja Kodyfikacyjna Rzeczypospolitej Polskiej*. Sekcja prawa karnego, tom II. Ogólnego Zbioru Nr. 10. Lwów, 1925. (8-ka, str. 1—388).

51. *Komisja Kodyfikacyjna Rzeczypospolitej Polskiej*. Podkomisja ustroju sądownictwa, tom I. Ogólnego Zbioru Nr. 11. Lwów, 1925. (8-ka, str. 1—331).

52. *Komisja Kodyfikacyjna Rzeczypospolitej Polskiej*. Podkomisja ustroju sądownictwa, tom II. Ogólnego Zbioru Nr. 12. Lwów, 1925. (8-ka, str. 1—321).

53. *Komisja Kodyfikacyjna Rzeczypospolitej Polskiej*. Sekcja prawa karnego, tom III, zeszyt 1. Ogólnego zbioru Nr. 13. Lwów, 1925. (8-ka, str. 1—185).

54. *Komisja Kodyfikacyjna Rzeczypospolitej Polskiej*. Dział ogólny, tom I, zeszyt 7. Ogólnego zbioru Nr. 14. Warszawa, 1926. (8-ka, str. 1—208).

55. *Komisja Kodyfikacyjna Rzeczypospolitej Polskiej*. Dział ogólny, tom I, zeszyt 8. Ogólnego zbioru Nr. 15. Warszawa, 1926. (8-ka, str. 236).

56. *Les Lois Polonaise sur la lettre de change, et billet à ordre et le chèque*. Publiés par J. C. Witenberg, avocat, avec préface et notes de Jacques Bouteron. Paris, 1925. (8-ka, str. 1—80).

57. *Loi Polonaise du 29 Mars 1926*, relative aux droits d'auteur. Préface et notices de Georges Maillard. Paris, 1926. (4-ka, str. 1—26).

58. *Komisja Kodyfikacyjna Rzeczypospolitej Polskiej*. Sekcja postępowania karnego, tom I, zeszyt 1. Ogólnego zbioru Nr. 16. Projekt ustawy postępowania karnego z uzasadnieniem, zeszyt 1. Lwów, 1926. (8-ka, str. 1—188).

59. *Komisja Kodyfikacyjna Rzeczypospolitej Polskiej*. Sekcja prawa karnego, tom III, zeszyt 2. Ogólnego zbioru Nr. 17. Lwów, 1926. (8-ka, str. 1—139).

60. *Komisja Kodyfikacyjna Rzeczypospolitej Polskiej*. Sekcja prawa karnego, tom IV, zeszyt 1. Ogólnego zbioru Nr. 19. Projekt wstępny części szczególnej kodeksu karnego, w opracowaniu prof. Wacława Makowskiego. Warszawa, 1926. (8-ka, str. 1—44).

61. *Komisja Kodyfikacyjna Rzeczypospolitej Polskiej*. Sekcja prawa karnego, tom IV, zeszyt 2. Ogólnego zbioru Nr. 18. Projekt wstępny części szczególnej kodeksu karnego, w opracowaniu prof. Juljusza Makarewicza. Lwów, 1926. (8-ka, str. 1—86).

62. *Komisja Kodyfikacyjna Rzeczypospolitej Polskiej*. Sekcja postępowania karnego, tom I, zeszyt II. Ogólnego zbioru

ru Nr. 20. Projekt ustawy postępowania karnego (uzasadnienie) zeszyt 2. Lwów, 1926. (8-ka, str. 188—388).

63. *Komisja Kodyfikacyjna* Rzeczypospolitej Polskiej. Sekcja postępowania karnego, tom II, zeszyt 1. Ogólnego zbioru Nr. 21. Projekt ustawy postępowania karnego (uzasadnienie). Lwów, 1926. (8-ka, str. 389—568).

64. *Komisja Kodyfikacyjna* Rzeczypospolitej Polskiej. Sekcja prawa cywilnego, tom I, zeszyt 1. Ogólnego zbioru Nr. 24. Projekt prawa o zobowiązaniach. Warszawa, 1927. (8-ka, str. 1—109).

65. *Komisja Kodyfikacyjna* Rzeczypospolitej Polskiej. Sekcja postępowania karnego, tom II, zeszyt 2. Ogólnego zbioru Nr. 26. Projekt ustawy postępowania karnego (uzasadnienie). Lwów, 1927. (8-ka, str. 569—702).

66. *Komisja Kodyfikacyjna* Rzeczypospolitej Polskiej. Sekcja prawa handlowego, tom I, zeszyt 1. Ogólnego zbioru Nr. 28. Projekt ustawy o spółkach akcyjnych z uzasadnieniem. Warszawa, 1927. (8-ka, str. 1—85).

67. *Komisja Kodyfikacyjna* Rzeczypospolitej Polskiej. Sekcja postępowania karnego, tom II, zeszyt 3. Ogólnego zbioru Nr. 21. Projekt ustawy postępowania karnego (uzasadnienie). Lwów, 1927. (8-ka, str. 703—832).

68. *Komisja Kodyfikacyjna* Rzeczypospolitej Polskiej. Sekcja prawa handlowego, tom I, zeszyt 2. Ogólnego zbioru Nr. 29. Projekt ustawy o spółkach akcyjnych z uzasadnieniem. Warszawa, 1927. (8-ka, str. 1—73).

69. *Komisja Kodyfikacyjna* Rzeczypospolitej Polskiej. Sekcja postępowania cywilnego, tom I, zeszyt 3. Ogólnego zbioru Nr. 31. Projekt ustawy zaprowadzającej kodeks polskiej procedury cywilnej. Warszawa, 1927. (8-ka, str. 1—24).

70. *Komisja Kodyfikacyjna* Rzeczypospolitej Polskiej. Sekcja prawa handlowego, tom I, zeszyt 3. Ogólnego zbioru Nr. 33. Projekt kodeksu handlowego polskiego, opracowany przez gł. ref. Dr. Antoniego Górskiego. Warszawa, 1928. (8-ka, str. 1—167).

71. *Komisja Kodyfikacyjna* Rzeczypospolitej Polskiej. Sekcja postępowania cywilnego, tom I, zeszyt 4. Ogólnego zbioru Nr. 34. Projekt ustawy o urządzeniu adwokatury, opracowany przez gł. ref. prof. Jana Jakóba Litauera. Warszawa, 1928. (8-ka, str. 1—24).

72. *Komisja Kodyfikacyjna* Rzeczypospolitej Polskiej. Podsekcja III prawa cywilnego, tom I, zeszyt 2. Ogólnego zbioru Nr. 32. Projekt części szczegółowej prawa o zobowiązaniach,

opracowany przez gł. referentów Ernesta Tilla i Romana Longchamps de Berier. Lwów, 1928. (8-ka, str. 1—278).

73. *Komisja Kodyfikacyjna* Rzeczypospolitej Polskiej. Podsekcja III prawa cywilnego, tom I, zeszyt 3a. Ogólnego zbioru Nr. 35. Kodeks Cywilny Rzeczypospolitej Polskiej. Projekt wraz z uzasadnieniem, opracowany przez Dr. Ignacego Łyskowskiego. Warszawa, 1928. (8-ka, str. 1—30).

74. *Komisja Kodyfikacyjna* Rzeczypospolitej Polskiej. Podsekcja III prawa cywilnego, tom I, zeszyt 3b. Ogólnego zbioru Nr. 36. Kodeks Cywilny Rzeczypospolitej Polskiej. Uzasadnienie. Warszawa, 1928. (8-ka, str. 1—171).

75. *Revue polonaise de législation civile et criminelle*, vol I, fasc. 1, annexe 1. Code civil de la République de Pologne élaboré par M. le Dr. Koschembahr-Łyskowski. Warszawa, 1928 (8-ka, str. 1—32).

76. *Der polnische Strafgesetzentwurf*. Erster Teil besorgt von Dr. Juliusz Makarewicz. Lwów, 1928. (8-ka, str. 1—22).

77. *Zeitschrift für polnisches Recht und Wirtschaftswesen*, Vol. I, Nr. 2. Anlage Zivilgesetzbuch der Republik Polen. Entwurf und Begründung verfasst von Dr. I. Koschembahr-Łyskowski. Warszawa, 1928. (8-ka, str. I—VI).

78. *Quelques dispositions générales d'un projet de Code civil polonais*. Dr. I. de Koschembahr-Łyskowski. Extrait de la Revue Trimestrielle de droit civil. Paryż, 1928. (8-ka, str. 1—32).

79. *Komisja Kodyfikacyjna* Rzeczypospolitej Polskiej. Podsekcja III prawa cywilnego, tom I, zeszyt 4. Ogólnego zbioru Nr. 37. Projekty części szczegółowej polskiego prawa o zobowiązaniach. Terminologia. Zestawił Dr. Roman Longchamps de Berier. Lwów, 1928. (8-ka, str. 1—23).

80. *Komisja Kodyfikacyjna* Rzeczypospolitej Polskiej. Dział ogólny, tom I, zeszyt 9. Ogólnego zbioru Nr. 25. Warszawa, 1927. (8-ka, str. 237—262).

81. *Komisja Kodyfikacyjna* Rzeczypospolitej Polskiej. Dział ogólny, tom I, zeszyt 10. Ogólnego zbioru Nr. 30. Warszawa, 1927. (8-ka, str. 263—309).

82. *Komisja Kodyfikacyjna* Rzeczypospolitej Polskiej. Sekcja postępowania cywilnego, tom I, zeszyt 1 i 2. Polska Procedura Cywilna. Projekt referentów z uzasadnieniem. Przedruk wyczerpanych materiałów. Warszawa, 1928, (8-ka, str. 1—354 i 1—340).

83. *Komisja Kodyfikacyjna* Rzeczypospolitej Polskiej. Podsekcja II prawa cywilnego, tom I, zeszyt 1. Ogólnego zbioru Nr. 38. Projekt ustawy o ochronie przyrody. Warszawa, 1929. (8-ka, str. 1—28).

84. *Komisja Kodyfikacyjna Rzeczypospolitej Polskiej*. Dział ogólny, tom I, zeszyt 11. Ogólnego zbioru Nr. 39. Warszawa, 1929. (8-ka, str. 311—367).

85. *Komisja Kodyfikacyjna Rzeczypospolitej Polskiej*. Sekcja prawa karnego, tom IV, zeszyt 3. Ogólnego zbioru Nr. 41. Projekt części szczególnej Kodeksu karnego. Lwów, 1929. (8-ka, str. 1—110).

86. *Komisja Kodyfikacyjna Rzeczypospolitej Polskiej*. Sekcja prawa karnego, tom IV, zeszyt 4. Ogólnego zbioru Nr. 42. Projekt wstępny ustawy o wykroczeniach, opracowany przez ref. ustawy, prof. E. Stan. Rappaporta, na podstawie opinii biegłych, sędziów: K. Berezowskiego i J. Rosenzweiga. Warszawa, 1929. (8-ka, str. 1—320).

87. *Komisja Kodyfikacyjna Rzeczypospolitej Polskiej*. Sekcja postępowania cywilnego, tom I, zeszyt 5. Ogólnego zbioru Nr. 40. Projekt kodeksu postępowania cywilnego. Warszawa, 1929. (8-ka, str. 1—98).

88. *Prof. E. Stan. Rappaport*. Zagadnienie kodyfikacji wykroczeń w ustawodawstwie polskiem (Autoreferat sprawozdawczy). Odbitka z „Gazety Sądowej Warszawskiej”. Warszawa, 1929. (8-ka, str. 1—32).

89. *Komisja Kodyfikacyjna Rzeczypospolitej Polskiej*. Dział ogólny, tom I, zeszyt 12. Ogólnego zbioru Nr. 43. Warszawa, 1929. (8-ka, str. 371—434).

90. *Przegląd Polski Ustawodawstwa Cywilnego i Kryminalnego*. Ustawodawstwo cywilne. Tom I, zeszyt 1. Tom I, zeszyt 2 i Tom II. *Revue Polonaise de législation civile et criminelle*. *Législation civile* Vol. I, fasc. 1, Vol. I, fasc. 2 et Vol. II. Warszawa, Varsovie, 1928 i 1929. (8-ka).

91. *Komisja Kodyfikacyjna Rzeczypospolitej Polskiej*. Sekcja postępowania cywilnego. Tom I, zeszyt 6. Ogólnego zbioru Nr. 44. I. Projekt kodeksu postępowania cywilnego. Projekt ustawy o wprowadzeniu kodeksu postępowania cywilnego i Projekt ustawy o kosztach sądowych. II. Uzasadnienia ogólne projektów: Kodeksu postępowania cywilnego i Ustawy o kosztach sądowych. Warszawa, 1930. (8-ka, str. 1—168).

92. *Komisja Kodyfikacyjna Rzeczypospolitej Polskiej*. Sekcja prawa karnego. Tom V, zeszyt 1. Ogólnego zbioru Nr. 45. I. Projekt przygotowawczy ustawy o wykroczeniach. II. Uzasadnienie. Warszawa, 1929 i 1930. (8-ka, str. 1—77).

93. *Komisja Kodyfikacyjna Rzeczypospolitej Polskiej*. Sekcja prawa karnego. Tom V, zeszyt 2. Ogólnego zbioru Nr. 46. Projekt kodeksu karnego. Warszawa, 1930. (8-ka, str. 1—52).

94. *Komisja Kodyfikacyjna Rzeczypospolitej Polskiej. Sekcja prawa karnego. Tom V, zeszyt 3. Ogólnego zbioru Nr. 47. Uzasadnienie części ogólnej projektu kodeksu karnego. Warszawa, 1930 (8-ka *)*.

95. *Komisja Kodyfikacyjna Rzeczypospolitej Polskiej. Sekcja prawa karnego. Tom V, zeszyt 4. Ogólnego zbioru Nr. 48. Uzasadnienie części szczególnej Projektu kodeksu karnego. Warszawa, 1930. (8-ka *)*.

Wyżej wymienione wydawnictwa znajdują się na składzie w administracji wydawnictw Komisji Kodyfikacyjnej R. P. Księgarnia F. Hoesicka, Warszawa, ul. Senatorska 22.

W Y K A Z

projektów ustawodawczych, uchwalonych przez Komisję Kodyfikacyjną i przesłanych Ministrowi Sprawiedliwości, celem złożenia Sejmowi Rzeczypospolitej.

1 i 2. *Projekt ustawy o prawie prywatnem międzynarodowem i międzydzielnicowem.* (Referenci: prof. M. Rostworowski i prof. Fr. Zoll z Krakowa), uchwalony 9 kwietnia 1921; przesłany Ministrowi Sprawiedliwości 16 czerwca 1921. (Dz. Ust. z dnia 13 października 1926, Nr. 101, poz. 580 i 581).

3. *Projekt ustawy o sądach dla nieletnich.* (Referenci: prof. A. Mogiński i adw. Z. Rymowicz z Warszawy), uchwalony 7 grudnia 1921; przesłany Ministrowi Sprawiedliwości 22 grudnia 1921.

4. *Projekt ustawy o prawie autorskiem.* (Referenci: prof. Fr. Zoll z Krakowa i adw. J. J. Litauer z Warszawy), uchwalony 9 kwietnia 1923; przesłany Ministrowi Sprawiedliwości 27 listopada 1923 (Dz. Ust. z dnia 14 maja 1926, Nr. 48, poz. 286).

5. *Projekt ustawy wekslowej.* (Referenci: prof. A. Doliński ze Lwowa, prof. A. Górski z Warszawy i adw. M. Kuratowski z Warszawy), uchwalony 14 kwietnia 1923; przesłany Ministrowi Sprawiedliwości 12 stycznia 1924 (p. Rozp. Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 13 listopada 1924. Dz. Ust. Nr. 100, poz. 926).

6. *Projekt ustawy czekowej.* (Referenci: prof. A. Doliński ze Lwowa, prof. A. Górski z Warszawy i adw. M. Kuratowski z Warszawy), uchwalony 4 czerwca 1924; przesłany Ministro-

*) w druku.

*) w druku.

wi Sprawiedliwości 30 czerwca 1924 (p. Rozp. Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14 listopada 1924, Dz. Ust. Nr. 100, poz. 927).

7. *Projekt ustawy o sądach powszechnych.* (Referenci: prof. K. Stefko ze Lwowa i prof. A. Mogilnicki z Warszawy), uchwalony 15 grudnia 1924; przesłany Ministrowi Sprawiedliwości 30 grudnia 1924 (Dz. Ust. z dn. 7 lutego 1928, Nr. 12, poz. 93).

8. *Projekt ustawy postępowania karnego.* (Referenci: prof. E. Krzymuski z Krakowa, prof. A. Mogilnicki z Warszawy, adw. Z. Rymowicz z Warszawy), uchwalony 28 kwietnia 1926; przesłany Ministrowi Sprawiedliwości 4 maja 1926 (Dz. Ust. z dn. 20 marca 1928, Nr. 33, poz. 313).

9. *Projekt ustawy o spółkach akcyjnych.* (Referent: prof. A. Doliński ze Lwowa), uchwalony 10 października 1927; przesłany Ministrowi Sprawiedliwości dnia 12 grudnia 1927 (Dz. Ust. z dn. 26 marca 1928, Nr. 39, poz. 383).

10. *Projekt prawa małżeńskiego.* (Referent: prof. K. Lutoszański z Warszawy), uchwalony przez Komisję Kodyfikacyjną dnia 28 maja 1929; przesłany Ministrowi Sprawiedliwości dnia 4 grudnia 1929.

11. *Projekt kodeksu postępowania cywilnego. Projekt ustawy o wprowadzeniu kodeksu postępowania cywilnego i Projekt ustawy o kosztach sądowych z uzasadnieniami ogólnymi wyżej wspomnianych projektów.* (Referenci: prof. J. J. Litauer, prof. St. Gołąb, sędz. Wł. Dbałowski, sędz. W. Miszewski, tudzież, zmarli w toku prac, prof. Fierich i prezes Mańkowski), uchwalone 20 i 21 grudnia 1929 i 30 stycznia 1930; przesłane Ministrowi Sprawiedliwości dnia 17 marca 1930.

W Y K A Z

projektów ustawodawczych, opracowanych w Komisji Kodyfikacyjnej i zużytkowanych przez Rząd bezpośrednio.

1. *Ustawa z dn. 5 lutego 1924 o ochronie wynalazków i znaków towarowych.* (Dz. Ust. Nr. 31 z dn. 10 kwietnia 1924). Referent prof. Fr. Zoll z Krakowa.

2. *Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 28 grudnia 1924 o prawie o domach skladowych.* (Dz. Ust. Nr. 114 z dn. 31 grudnia 1924). Referent prof. A. Górski z Warszawy.

3. *Ustawa z dn. 2 sierpnia 1926 o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji.* (Dz. Ust. Nr. 96 z dn. 25 września 1926. Referent prof. Fr. Zoll z Krakowa.

WYKAZ

*ustaw, względnie rozporządzeń, obowiązujących, opracowanych
przez Komisję Kodyfikacyjną.*

1. *Ustawa wekslowa* (Rozp. Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 14 listopada 1924, Dz. Ust. z dn. 21 listopada 1924, Nr. 100, poz. 926).

2. *Ustawa czekowa*. (Rozp. Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 14 listopada 1924, Dz. Ust. z dn. 21 listopada 1924, Nr. 100, poz. 927).

3. *Ustawa z dn. 29 marca 1926 o prawie autorskiem*. (Dz. Ust. z dn. 14 maja 1926, Nr. 48, poz. 286).

4. *Ustawa z dn. 2 sierpnia 1926 o prawie właściwym dla stosunków prywatnych wewnętrznych*. (Dz. Ust. z dn. 13 października 1926, Nr. 101, poz. 580).

5. *Ustawa z dn. 2 sierpnia 1926 o prawie właściwym dla stosunków prywatnych międzynarodowych*. (Dz. Ust. z dn. 13 października 1926, Nr. 101, poz. 581).

6. *Prawo z dnia 6 lutego 1928 o ustroju sądów powszechnych*. (Dz. Ust. z dn. 7 lutego 1928, Nr. 12, poz. 93).

7. *Kodeks postępowania karnego*. (Rozp. Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 19 marca 1928, Dz. Ust. z dn. 20 marca 1928, Nr. 33, poz. 313).

8. *Prawo z dnia 22 marca 1928 o spółkach akcyjnych*. (Dz. Ust. z dn. 26 marca 1928, Nr. 39, poz. 383).

9. *Prawo z dnia 22 marca 1928 o ochronie wynalazków, wzorów i znaków towarowych*. (Dz. Ust. z dn. 21 marca 1928, Nr. 39, poz. 384).

5. USTAWA
z dnia 3 czerwca r. 1919
O KOMISJI KODYFIKACYJNEJ.

Dziennik Praw, Nr. 44, z dn. 6 czerwca 1919 poz. 315.

Art. 1. Niniejszem zostaje utworzona Komisja Kodyfikacyjna.

Art. 2. Do zakresu działania tej Komisji należy:

- a) przygotowanie projektów jednolitego ustawodawstwa dla wszystkich ziem w skład Państwa wchodzących, a to w dziedzinie prawa cywilnego i karnego;
- b) przygotowanie innych projektów ustawodawczych, które Komisja Kodyfikacyjna wypracuje bądź na skutek uchwały Sejmu, bądź też w porozumieniu z Ministerstwem Sprawiedliwości.

Art. 3. Projekty ustaw, opracowane przez Komisję Kodyfikacyjną, wnosi do Sejmu Minister Sprawiedliwości. Za jego pośrednictwem przedstawia Komisja Sejmowi przynajmniej co pół roku sprawozdanie ze swych czynności.

Minister Sprawiedliwości wyjednywa odrębny budżet dla Komisji i dba wogóle o zaopatrzenie materialnych jej potrzeb i o ułatwienie prac Komisji w porozumieniu z jej Prezydentem.

Komisja Kodyfikacyjna ma prawo w zakresie swego działania żądać od władz i urzędów potrzebnych wyjaśnień.

Art. 4. Na czele Komisji Kodyfikacyjnej stoi Prezydent i trzech wiceprezydentów.

Pozatem Komisja składa się z 40 członków. Na wniosek Prezydenta mogą być atoli mianowani dalsi członkowie ponad tę liczbę.

Minister Sprawiedliwości jest w komisji Kodyfikacyjnej zastąpiony przez swego delegata.

Ponadto może on osobiście lub przez delegatów brać udział w obradach Komisji i jej poszczególnych oddziałów.

Art. 5. Prezydenta i wiceprezydenta Komisji mianuje Naczelnik Państwa na wniosek, postawiony przez Ministra Sprawiedliwości w porozumieniu z Marszałkiem Sejmu.

W ten sam sposób mianuje Naczelnik Państwa 40 członków Komisji w pierwszym składzie, natomiast dalszych członków mianuje Naczelnik Państwa na wniosek, postawiony przez Prezydium Komisji.

Art. 6. Komisja Kodyfikacyjna opracuje swój *regulamin*, który określi wewnętrzną organizację Komisji, sposób jej obrad i prac oraz inne urządzenia.

Art. 7. Ustawa ta poczyna obowiązywać z chwilą jej ogłoszenia.

Art. 8. Wykonanie tej ustawy porucza się Ministrowi Sprawiedliwości.

Marszałek: (—) *Trampczyński.*

Prezydent Ministrów: w. z. (—) *S. Woźciechowski.*

Minister Sprawiedliwości: (—) *Supiński.*

6. REGULAMIN OGÓLNY KOMISJI KODYFIKACYJNEJ

**uchwalony w dn. 14 grudnia 1924, obowiązujący od dnia
20 stycznia 1925.**

I. Ustrój Komisji.

Art. 1.

§ 1. Komisja Kodyfikacyjna dzieli się na sekcje: prawa cywilnego, postępowania cywilnego, prawa handlowego; prawa karnego, postępowania karnego.

§ 2. Sekcje mogą tworzyć podkomisje specjalne i koła miejscowe.

§ 3. Niezależnie od podziału Komisji na sekcje — Zebranie Ogólne lub Komitet Organizacji Prac mogą stworzyć szczególne podkomisje stałe lub czasowe z zakresem działania, ustalonym przez Zebranie Ogólne lub Komitet Organizacji Prac.

Art. 2.

§ 1. Skład sekcji ustali Prezydium szersze na podstawie zgłoszeń członków sekcji.

§ 2. Sekcje opracowują dla siebie, w miarę potrzeby, regulaminy wewnętrzne oraz instrukcje szczególne i składają je do wiadomości Prezydium szerszego.

Art. 3.

§ 1. W każdej sekcji i podkomisji członkowie wybierają z pośród siebie prezydium w osobach: Prezesa, Wiceprezesa i Sekretarza.

§ 2. Łączenie stanowisk Sekretarza sekcji ze stanowiskiem ich Prezesa lub Wiceprezesa jest niedopuszczalne.

Art. 4.

§1. Miejsce stałej siedziby każdej sekcji i jej biura określa sama sekcja.

§ 2. Posiedzenia sekcji odbywają się naogół w miejscach ich siedziby, z wyjątkiem wypadków, w których sekcja inaczej postanowi.

Art. 5.

§ 1. Sekcje mogą za wzajemnem porozumieniem się zwoływać posiedzenia wspólne.

§ 2. Członek Komisji, nie należący do danej sekcji, ma prawo uczestniczyć w posiedzeniach tej sekcji z głosem doradczym. Sekcja zawiadamia o terminie posiedzeń w danej sprawie tych członków innej sekcji, którzy tego uprzednio żądają.

§ 3. Prezes sekcji, z własnej inicjatywy, lub na żądanie sekcji, może zapraszać do udziału w pracach i posiedzeniach z głosem doradczym również osoby, nie należące do składu Komisji Kodyfikacyjnej, znane ze swej wiedzy w danej dziedzinie.

Art. 6.

§ 1. Komitet Organizacji Prac ma na celu ujednostajnienie prac Komisji oraz planowe niemi kierownictwo.

§ 2. Komitet Organizacji Prac składa się z Prezydenta Komisji Kodyfikacyjnej, jako Przewodniczącego, trzech Wiceprezydentów (jako zastępców Przewodniczącego), Sekretarza Generalnego (jako Sekretarza Referenta), dwóch zastępców Sekretarza Generalnego, jako Sekretarzy-Redaktorów Protokołu i Przewodniczącego podkomisji redakcyjnej. Prezydium szerszego, pięciu Prezesów sekcji, lub w razie nieobecności ich zastępców, dwóch członków Komisji Kodyfikacyjnej, wybranych przez Zebranie Ogólne oraz członków Komisji, będących równocześnie członkami Ciała Ustawodawczego. W skład Komitetu Organizacji Prac wchodzi również z głosem stanowczym stali referenci i najwyżej dwaj koreferenci, wyznaczeni przez odnośną sekcję, względnie Komitet Organizacji Prac, dla każdego działu większych całości kodyfikacyjnych. Każdy z tych członków Komitetu Organizacji Prac głosuje tyl-

ko w tej materji, do której został powołany na referenta lub ko-
referenta.

§ 3. Komitet ma charakter opiniodawczy, w wypadkach
zaś, wskazanych w artykułach 8 § 3, art. 31 i 32 — charakter
ciała, zastępującego Zebranie Ogólne.

Art. 7.

§ 1. Zebrania Ogólne Komisji odbywają się w Warsza-
wie, — z wyjątkowo ważnych względów, za zgodą Prezydjum
szerszego, w innych miastach, — w miarę potrzeby, w czasie
oznaczonym przez Prezydenta i pod jego przewodnictwem,
względnie pod przewodnictwem zastępującego Wiceprezyden-
ta Komisji.

§ 2. Na żądanie motywowane Komitetu Organizacji Prac
lub 20-tu członków Komisji, przedstawione na piśmie. Prezy-
dent zwołuje Zebranie Ogólne Komisji w ciągu najbliższego
miesiąca.

Art. 8.

§ 1. Do Zebrania Ogólnego Komisji należy rozstrzyganie
spraw, wniesionych na Ogólne Zebranie, z decyzji Prezydjum
szerszego Komisji, Komitetu Organizacji Prac lub też na wnio-
sek 20-tu jej członków.

§ 2. Do Zebrania Ogólnego Kom. Kod., względnie Prezy-
djum szerszego, należy:

a) wybór Sekretarza Generalnego i jego zastępców, Prze-
wodniczącego podkomisji redakcyjnej Prezydjum szerszego
oraz dwóch członków Komitetu Organizacji Prac;

b) przyjmowanie sprawozdań rachunkowych.

§ 3. Do Zebrania Ogólnego, względnie Komitetu Organi-
zacji Prac, należy:

a) omawianie ogólnego planu prac;

b) zatwierdzanie przyjętych przez sekcję projektów;

c) tworzenie sekcji,

d) tworzenie podkomisji do czynności szczególnych;

e) uchwalanie Regulaminu Ogólnego, ustroju, obrad i prac
Komisji;

f) przyjmowanie sprawozdań Prezydenta Komisji, Sekre-
tarza Generalnego, Komitetu Organizacji Prac, sekcji i podko-
misji.

Art. 9.

O każdym posiedzeniu Zebrania Ogólnego Komisji, jak
również Komitetu Organizacji Prac i sekcji zawiadamia się Mi-

nistra Sprawiedliwości i jego delegatów specjalnych przy sekcjach Komisji Kodyfikacyjnej.

Art. 10.

Do zakresu czynności Prezydenta Komisji, oprócz spraw, powierzonych mu przez ustawę o Komisji Kodyfikacyjnej, oraz przepisy niniejszego Regulaminu, należy wogóle załatwianie bieżących spraw administracyjnych oraz innych pilnych w przerwach pomiędzy posiedzeniami Prezydium szerszego.

Art. 11.

§ 1. Składanie sprawozdań Komisji Kodyfikacyjnej Ciachu Ustawodawczemu, jak również ważniejsze czynności administracyjne, nie przekazane Zebraniu Ogólnemu, należą do Prezydium szerszego Komisji.

§ 2. Prezydium ścisłe Komisji składa się z Prezydenta i Wiceprezydentów, Prezydium szersze — ponadto z Sekretarza Generalnego i jego zastępców oraz Przewodniczącego podkomisji redakcyjnej.

§ 3. Posiedzenia Prezydium odbywają się naogół w Warszawie, z wyjątkiem przypadków, w których właściwe Prezydium inaczej postanowi. Termin posiedzeń wyznacza Prezydent Komisji.

§ 4. Do ważności uchwały Prezydium ścisłego niezbędna jest obecność trzech członków, zaś Prezydium szerszego — obecność czterech członków.

§ 5. Do Prezydium ścisłego należy ustalanie kandydatur na stanowiska nowych członków Komisji, pozostałe sprawy administracyjne należą do Prezydium szerszego. W razie zaś pilnej potrzeby (art. 10) załatwia je Prezydent Komisji łącznie z Sekretarzem Generalnym.

§ 6. W razie pilnej potrzeby, z inicjatywy Prezydenta i Sekretarza Generalnego K. K., czynności, przewidziane w art. 8 § 2, załatwia Prezydium szersze Komisji, którego uchwały przedstawia się do zatwierdzenia najbliższemu Zebraniu Ogólnemu.

Art. 12.

§ 1. Do zakresu czynności Sekretarza Generalnego Komisji lub jego zastępcy należą: naczelne kierownictwo Biura Głównego i Informacyjno - Prasowego w Warszawie, spraw budżetowych i rachunkowości, redakcja komunikatów i spra-

wozdań ogólnych z czynności Komisji oraz czuwanie nad wszystkimi wydawnictwami Komisji.

§ 2. Zastępcami Sekretarza Generalnego są członkowie Sekretariatu Generalnego, Redaktorowie Protokołu.

§ 3. Sekretariat Generalny opracowuje w miarę potrzeby regulaminy wewnętrzne oraz instrukcje szczególne dla siebie i Biura Głównego. Rzeczone regulaminy i instrukcje zatwierdza Prezydium szersze Komisji.

Art. 13.

§ 1. Urzędników i niższych funkcjonariuszów etatowych Biura Głównego mianuje Minister Sprawiedliwości na wniosek Prezydenta Komisji w porozumieniu z Sekretarzem Generalnym.

§ 2. Pracowników pomocniczych Komisji, jakoteż funkcjonariuszów Biura Prezydjalnego i Biur miejscowych, powołuje Prezydent Komisji w porozumieniu z Sekretarzem Generalnym, a w razie potrzeby i z właściwym Wiceprezydentem.

Art. 14.

§ 1. Członkowie Komisji, oraz delegaci specjali Ministerstwa Sprawiedliwości przy sekcjach K. K., oprócz zwrotu kosztów podróży i diet przepisanych, otrzymują wynagrodzenie za udział w posiedzeniach Komisji w wysokości, ustalonej przez Prezydium Komisji. Wynagrodzenie to dla członków przyjezdnych, Prezydium ustala według skali wyższej niż dla miejscowych. Prezydent, względnie w jego zastępstwie urzędujący Wiceprezydent, oraz Sekretarz Generalny i jego zastępca, jakoteż czynni członkowie Prezydjów poszczególnych sekcji i podkomisji, otrzymują ponadto wynagrodzenie za czynności prezydjalne lub administracyjne w wysokości, ustalonej przez Prezydium szersze Komisji.

§ 2. Za opracowanie referatów członkowie Komisji otrzymują osobne wynagrodzenie, które w każdym przypadku określa Prezydium szersze Komisji na wniosek Prezesa właściwej sekcji. Temuż Prezydium szerszemu Komisji, na wniosek Prezesa właściwej sekcji, powierza się ustalenie kwot i terminu wypłaty wynagrodzenia stałych referentów za prace dokonane: a) referaty sprawozdawcze, b) projekty artykułowane.

§ 3. Członkowie Komisji otrzymują bezpłatnie po egzemplarzu Dziennika Ustaw Rzeczypospolitej i wszystkich wydawnictw Komisji.

II. Obrady Komisji.

Art. 15.

Zaproszenia na Zebrania Ogólne, względnie Komitetu Organizacji Prac, wysyła się członkom, tudzież Ministrowi Sprawiedliwości i jego delegatom specjalnym przy sekcjach K. K. na 14 dni przed terminem, z wymienieniem przedmiotów, umieszczonych na porządku dziennym.

Art. 16.

§ 1. Prezydent lub Wiceprezydent otwiera i zamyka posiedzenie, kieruje obradami, poddaje wnioski pod głosowanie i stwierdza jego wyniki.

§ 2. Po zreferowaniu sprawy przez sprawozdawcę, następują obrady.

§ 3. Zebranie Ogólne, względnie Komitet Organizacji Prac, większością $\frac{2}{3}$ może ograniczyć czas trwania przemówień. Ograniczenie nie dotyczy sprawozdawcy.

§ 4. W toku obrad można w każdej chwili postawić wniosek o zamknięcie dyskusji. Przewodniczący poddaje wniosek pod głosowanie niezwłocznie bez rozpraw. Do uchwalenia wniosku niezbędną jest większość $\frac{2}{3}$. W razie uchwalenia wniosku o zamknięcie dyskusji przemawiać mogą tylko mówcy, zapisani przed postawieniem wniosku, oraz sprawozdawca.

§ 5. Minister Sprawiedliwości i jego delegat specjalny mają prawo głosu, ilekroć tego zażądata. Jeżeli Minister, albo delegat specjalny zabiorą głos po zamknięciu rozprawy, rozprawę uważa się za otwartą na nowo.

Art. 17.

§ 1. Do ważności Zebrania Ogólnego, względnie Komitetu Organizacji Prac, potrzeba obecności co najmniej połowy członków, w tem Prezydenta albo Wiceprezydenta.

§ 2. Uchwały zapadają bezwzględną większością głosów. Przewodniczący bierze udział w głosowaniu. W razie równości głosów, rozstrzyga głos Przewodniczącego.

§ 3. Reasumcja uchwały nastąpić może jedynie za zgodą $\frac{2}{3}$ obecnych.

§ 4. Porządek i sposób głosowania oznacza Przewodniczący. Przewodniczący z własnej inicjatywy, albo na wniosek 5-ciu członków, zarządza głosowanie imienne.

§ 5. Wstrzymujących się od głosowania zalicza się do głosujących przeciwko wnioskowi.

Art. 18.

§ 1. Wybory odbywają się kartkami, skrutatorów wyznacza przewodniczący.

§ 2. Przy wyborach ściślejszych rozstrzyga względna większość głosów, a w razie równości głosów—rozstrzyga los.

Art. 19.

§ 1. Protokół obrad Zebrania Ogólnego, względnie Komitetu Organizacji Prac Komisji prowadzi jeden z zastępców Sekretarza Generalnego (Redaktor Protokołu).

§ 2. Po posiedzeniu członkowie Komisji mogą przeglądać protokół w Biurze Głównem Komisji. Zaarzuty co do treści protokołu członek Komisji może przedstawić Redaktorowi Protokołu, a gdyby ten odmówił sprostowania, odwołać się do Przewodniczącego.

§ 3. Protokół, co do którego treści nie podniesiono zarzutów, albo podniesione zarzuty załatwiono, uważa się za przyjęty.

§ 4. Protokół, po podpisaniu przez Przewodniczącego i Redaktora Protokołu, składa się do Archiwum Głównego Komisji.

III Prace Komisji.

Art. 20.

Sekcja powierza opracowanie projektu jednemu lub paru stałym referentom; w przypadku ustalenia jednego referenta, sekcja wybiera podkomisję przygotowawczą do rozpoznania projektu referenta.

Art. 21.

Prezydjum szersze Komisji, na wniosek referenta stałego podkomisji przygotowawczej lub sekcji, oddaje do ich rozporządzenia fachowe siły pomocnicze oraz komunikuje im dane urzędowe, nadto wszelkie druki i wydawnictwa.

Art. 22.

Projekt referentów lub referenta, rozpoznany przez podkomisję przygotowawczą wraz z materiałami, rozsyła się członkom sekcji.

Art. 23.

W terminie, ustalonym przez Prezydium sekcji, po porozumieniu z podkomisją przygotowawczą, członkowie sekcji prześlą podkomisji, za pośrednictwem Biura Głównego, swe uwagi do projektu, opracowane indywidualnie lub zbiorowo (np. w kołach miejscowych).

Art. 24.

Po rozpatrzeniu nadesłanych uwag, podkomisja ustali ostatecznie tekst tego projektu i roześle go członkom sekcji.

Art. 25.

Prezydium sekcji wyznaczy posiedzenie sekcji dla pierwszego czytania projektu w terminie, pozwalającym na szczegółowe rozpatrzenie projektu przez członków, w każdym razie nie wcześniej, jak w miesiąc po otrzymaniu przez nich projektu.

Art. 26.

W razie wprowadzenia przez sekcję znaczniejszych zmian w projektach albo na żądanie 1/3 głosujących członków sekcji, drugie czytanie projektu może się odbyć najwcześniej w miesiąc po pierwszym.

Art. 27.

Projekt sekcji, przyjęty w drugim czytaniu, rozsyła się z motywami wszystkim członkom Komisji Kodyfikacyjnej, właściwym urzędowi, instytucjom prawniczym, oraz poszczególnym specjalistom dla poczynienia uwag w terminie, wyznaczonym przez Prezydium sekcji w porozumieniu z Sekretarzem Generalnym Komisji.

Art. 28.

Uwagi będą zakomunikowane referentom lub podkomisji przygotowawczej, pierwotnie powołanej do rozpoznania projektu, albo nowej, gdyby tego zaszła potrzeba. Referent lub podkomisja opracuje referat o nadesłanych uwagach oraz wypracuje własne wnioski.

Nie wcześniej, niż w miesiąc po rozesłaniu referatu oraz wniosków podkomisji, Prezydium sekcji wyznaczy trzecie czytanie projektu.

Art. 29.

Sekcja, w której praca nie będzie mogła postępować trybem wskazanym w art. 20 — 28, uchwali własny regulamin pracy.

Art. 30.

Prezydent Komisji wnosi projekt, przyjęty przez sekcję na Zebranie Ogólne, w razie zaś wniosku odnośnego sekcji — na Komitet Organizacji Prac, po uprzednim rozesłaniu projektu przez Sekretarza Generalnego (lub tylko zmian dokonanych w sekcji), członkom Komisji Kodyfikacyjnej. Po dyskusji odbywa się głosowanie nad poprawkami, zgłoszonymi przez sekcję, referentów, podkomisję przygotowawczą albo Prezydenta Komisji lub Przewodniczącego w jego zastępstwie Wiceprezydenta, poczem projekt w całości zostaje w jednym czytaniu przyjęty lub odrzucony.

Art. 31.

W razie pilnej potrzeby może Komitet Organizacji Prac na wniosek Prezydenta Komisji, zastosować do danego projektu skrócony tryb pracy, polegający na tem, że referenta stalego, względnie referentów, wyznacza nie sekcja, lecz Komitet Organizacji Prac, skład zaś podkomisji przygotowawczej, opinującej w trybie skróconym o danym projekcie, ustala Prezydent Komisji w porozumieniu z Prezesem odnośnej sekcji.

Art. 32.

§ 1. Projekt, po komunikacie, trybem skróconym, referentów lub podkomisji przygotowawczej w Komitecie Organizacji Prac, Sekretarz Generalny przesyła odnośnej sekcji.

§ 2. Na wniosek sekcji, dany projekt może być bez zwoływania Zebrania Ogólnego — złożony Komitetowi Organizacji Prac, a po zbadaniu w tym Komitecie, — skierowany do Sejmu Rzeczypospolitej za pośrednictwem Ministra Sprawiedliwości.

Art. 33.

Jeżeli przy dyskusji nad projektem uwydatni się potrzeba merytorycznego rozważenia poszczególnych jego części, Zebranie Ogólne, względnie Komitet Organizacji Prac, może wyznaczyć w tym celu wspólne posiedzenie odpowiednich sekcji.

Art. 34.

Projekt, który nie uzyskał większości głosów na Zebraniu Ogólnem lub Komitecie Organizacji Prac, wraca do sekcji,

Art. 35.

W przypadku nagłej konieczności przedstawienia Ciału Ustawodawczemu mniejszego projektu ustawodawczego, Komitet Organizacji Prac może, pod warunkiem jednomyślności, uznać projekt uchwały w trzecim czytaniu przez sekcję za uchwalony ostatecznie, bez przekazania go Zebraniu Ogólnemu.

Art. 36.

Projekt, przyjęty przez Zebranie Ogólne Komisji, względnie Komitet Organizacji Prac, zostaje przekazany podkomisji redakcyjnej Prezydium szerszego dla dokonania poprawek językowych i stylistycznych. W skład podkomisji wchodzi: jej Przewodniczący, Sekretarz Generalny i jego zastępcy. Prezesi odnośnych sekcji, referenci projektów, względnie członkowie właściwej podkomisji przygotowawczej.

Art. 37.

Prezydent Komisji Kodyfikacyjnej składa projekt ustawodawczy Sejmowi Rzeczypospolitej za pośrednictwem Ministra Sprawiedliwości.

Art. 38.

Prezydium szersze Komisji wyznacza członków Komisji dla uzasadnienia projektu imieniem Komisji w Ciele Ustawodawczem, o czem zawiadamia Ministra Sprawiedliwości.

„Komisja Kodyfikacyjna“ ukazuje się zeszytami w miarę nagromadzonego materiału. Cenę pojedynczego zeszytu oznacza się w stosunku do liczby arkuszy.

Ogólnego zbioru № 49.

Wydawnictwo urzędowe Komisji Kodyfikacyjnej.

Drukarnia Mazowiecka, Warszawa, Szpitalna 1, tel. 49-04

Druk ukończono dnia 10 kwietnia 1930.